

MEHRİ MƏMMƏDOVA

**NƏRİMAN NƏRİMANOV
ARXIVİNİN TƏSVİRİ**

Bakı – 2012

MEHRİ MƏMMƏDOVA

NƏRİMAN NƏRİMANOV **ARXIVİNİN TƏSVİRİ**

Bakı – Elm və təhsil – 2012

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu elmi şurasının 23-24 noyabr 2011-ci il tarixli 10 №-li iclasının qərarı ilə nəşr edilir.

**Redaktoru: Əli Məmmədbağiroğlu,
 filologiya üzrə fəlsəfə doktoru**

Kompyuter işraçısı: Təranə Abdullayeva

Mehri Məmmədova. Nəriman Nərimanov arxivinin təsviri. Bakı: Elm və təhsil, 2012, 131 s.+ 2 foto.

N.Nərimanov arxivinin təsviri haqqında

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda milli mədəni sərvətimiz olan qədim əlyazmalar və nadir əski çap kitabları ilə yanaşı, görkəmli alim, şair və ədiblərin şəxsi fondları da mühafizə edilir. Onların içərisində dövlət xadimi, yazıçı və publisist N.Nərimanovun şəxsi fondu xüsusi maraq doğurur. Bu sənədlər N.Nərimanovun ədəbi, ictimai-siyasi fəaliyyətinin müəyyən istiqamətlərini öyrənmək baxımından çox qiymətlidir.

İş prosesində şəxsi fondların təsvir prinsipini əsas götürmüş və materiallar iki hissəyə ayrılmışdır.

Birinci hissədə N.Nərimanovun şəxsən özünə məxsus olan arxiv sənədləri;

İkinci hissədə isə həyat yoldaşı Gülsüm xanım Nərimanovanın fəaliyyəti ilə bağlı sənədlərin təsviri verilmişdir.

Burada ilk növbədə N.Nərimanovun avtoqraf əlyazmalarından «Pir» əsərinin, «Bahadır və Sona» fəjriəsindən bir şəklin rusja tərcüməsi və oğlu Nəjəfə və b. həsr etdiyi şeirlərinin təsviri öz əksini tapır.

N.Nərimanovun əksər bədii əsərlərinin avtoqraf nüsxələri əldə edilməmişdir. Şəxsi fondda onun əsərlərinin yalnız ilk çap nüsxələri mövcuddur ki, onların da təsviri verilmişdir.

«Xatirələr» bölməsində N.Nərimanovun avtoqrafı və 1922-ci ildə İtaliyanın Genuya şəhərində çağırılan Beynəlxalq Sülh Konfransında olduğu zaman yazdığı qeydlərin təsviri verilmişdir. Bu təsvirlərin makina çapı da arxivdə saxlanılır.

Gülsüm xanım Nərimanovanın xatirələri ayrı bölməyə

salınmışdır.

N.Nərimanovun şəxsi fondunda jari məsələlərə dair qeydlər də mühafizə edilir ki, bunlardan yalnız ikisi avtoqrafdır.

N.Nərimanovun ictimai-siyasi fəaliyyəti ilə əlaqədar söylədiyi nitqlər, məruzələr, çıxışların bir hissəsi avtoqraf, qalanları isə makina və mətbəə çapıdır.

Adətən görkəmli ictimai xadimlərin şəxsi arxivində çoxlu məktublar olur. Təəssüflər olsun ki, N.Nərimanovun Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılan arxivində onun əli ilə yazılmış jəmi 4 məktubu vardır. Burada dövətnamələr və teleqramlar çox azdır.

N.Nərimanovun şəxsiyyətinə aid sənədlərdən gündəlik, vəsiqə, xəstələrə yazdığı diaqnozlar, anketlər, pasport, fəxri fərman, resept bloknotu, mandat, məramnamə və s. qeyd etmək olar.

Bunlardan əlavə ədibin şəxsi arxivində müxtəlif məzmunlu materiallar və çıxarışların təsviri də öz əksini tapır.

Şəxsi fondda mühafizə olunan 50-ə yaxın fotosəkil maraqlı doğurur. Onlar müxtəlif illərdə və müxtəlif şəraitdə çəkilmişdir. Bu şəkillərdə N.Nərimanov tək, ailə üzvləri, kəndlilər, süvarilər və başqa şəxslərlə birlikdədir.

Kitabın ikinci hissəsi Gülsüm xanım Nərimanovaya aiddir. Gülsüm xanımın tərcümeyi-halı, oğlu Nəjəf haqqında yazdığı xatirələri, oğlu Nəjəfin jəbhə yoldaşlarının, başqa şəxslərin ona məktubları və onun cavab məktublarının surəti, şəxsiyyətinə aid sənədlər, teleqramlar, təliqələr, fotosəkillər və b. sənədləri də ayrı-ayrılıqda təsvir olunmuşdur.

N.Nərimanovun şəxsi fondu aşağıdakı prinsip əsasında tərtib olunmuşdur:

1) Fond da olan materiallar mövzu və ədəbi cənrlara görə qruplaşdırılaraq bir-birinin ardınca təsvir edilmişdir.

2) Fondada olan bütün məqalələr, məruzələr, çıxışlar əlifba sırası ilə verilmiş, müxtəlif dövrlərdə yazılmış eyni məzmunlu sənədlər isə tarixinə görə təsvirə daxil edilmişdir.

3) N.Nərimanovun şəxsiyyətinə aid olan sənədlər əlifba sırası ilə və daxili xronologiyaya riayət etməklə bir-birinin ardınca düzülmüşdür. Dəvətnamə, teleqram, şəxsiyyətinə aid sənədlər və çap olunmuş əsərlərin «başlanır», «bitir»lərinin verilməsi təsvir prinsipinə daxil olmadığından göstərilir.

4) Arxivin təsvirində materialın yazılış tarixi, yazıldığı yer, kağızının növü, mürekkəbin rəngi, avtoqraf olub-olmaması, vəziyyəti, «başlanır-bitir»i, qısa məzmunu, ölçüsü, həjmi, saxlama vahidi eyni bir qayda əsasında göstərilmişdir.

N.Nərimanovun şəxsi arxivi işlənərkən fotolara müəyyən bir prinsipə tətib olunmadan saxlama vahidləri verilmişdir. Təsvir zamanı həmin prinsipsizlik özünü göstərir.

Qeyd etdiyimiz kimi təsvir kitabının II hissəsi Nərimanovun həyat yoldaşı Gülsüm xanıma aiddir.

Gülsüm xanım Nərimanovaya aid 150 s.v. ilə olan sənədlər Azərbaycan qadınlarının ölkənin siyasi-ictimai həyatındakı fəal iştirakını öyrənmək baxımından zəngin qaynaqlardır. Ömrünün şirini az, acısı çox olan anlarını, dəqiqə, saat, gün və aylarını bu materiallar arasında büküb saxlamış, gizləmiş Gülsüm xanım bizə nələr söyləmir, nələr danışmır?! Bu ağzı açılmamış sandıqçada Gülsümün uşaqlığı ilə gəncliyi, gəlinliyi, ərli və ərşiz, övladlı və övladsız dünyası, ağırlı-acılı, kimsəsiz, yoxsul və xəstə cismi ağlayıb-sızlayır. Gülsümün gündəliyi, xatirələri, həsrətli məktubları, insan qəlbini ağladan ərizələri, şəxsiyyətinə aid sənədləri, bəxtəvər və bədbəxt günlərinin yadigarı foto-şəkilləri, məruzə və radio

vasitəsilə olan çıxışları, teleqramları göz yaşları siz oxumaq mümkün deyil.

Bu qadın 17 yaşından başlayaraq həyat yoldaşı N.Nərimanovun seçdiyi yolun, açdığı cığırın yolçusu olmuşdur. Bütün həyatını N.Nərimanovun rəhbərliyi altında gizli əməliyyatlara başlayan Gülsüm qeyri-leqal vərəqələr yayır, müsəlman qadınlarının ağır vəziyyətini, cansıxıcı həyatını heç olmasa bir qədər dəyişdirmək naminə təbliğat işləri aparırdı.

Gülsüm xanımı düşündürən, ürəyini göynədən bir məsələ onu öləndək tərk etməmişdir. O, öz bircə balasını necə xoşbəxt görmək istəmişsə, yetim, atasız uşaqlara, nankor övladları tərəfindən unudulmuş qocalara əlindən gəldiyi qədər kömək etmişdir. O, çox çalışıb-vuruşmuş, aidiyyəti təşkilatlarla möhkəm əlaqə saxlayıb, Bakıda ilk şikəstlər evi, yetimxanalar və uşaq bağçaları açdırmışdır. G.Nərimanovanın elə bir çətin dövrdəki fəaliyyəti təkcə bununla məhdudlaşmamışdır. O, şəxsən Leninlə görüşmüş, bir neçə dəqiqə söhbət etməyə nail olmuşdur. Görüşdə məqsədi nə idi? Yenə uşaqların taleyi, onların yaşayışlarına kömək etmək.

Gülsüm xanım xatirələrindən birində yazır: "V.İ.Leninin bu məsələyə qayğı və diqqətlə yanaşmasını heç vaxt unutmayacağam". Lakin yaratdığı yetimxanalar, uşaq bağçaları, əlillər evində təşkilati işləri aparmaq üçün kadrlar yox idi. Gülsüm xanım bu qərara gəlir ki, ilk olaraq özü oxusun, öyrənsin və xalqının bu köməksiz insanların öz elmi, biliyi ilə yardım etsin. Məhz buna görə bir müddət evdə savadlanmaq qərarına gəlir. Öz-özünə çalışır, Nərimanovdan öyrənir. Sonra müsəlman qızlarının frebel kurslarına daxil olur. Bu məktəbi qurtarandan sonra o yalnız məktəbəqədər uşaqlarla məşğul ola bilərdi. Lakin bu, Gülsüm xanımı qane etmir.

O, ölkədə yaranmış həyatla ayaqlaşmaq məqsədi ilə 1926-cı ildə Moskva Pokrovski adına fəhlə fakültəsində, daha sonra Timiryazev adına Qaragül qoyunçuluq İnstitutunda oxuyur. Sonuncuda oxuyan zaman onu Özbəkistana ot yığımına göndərirlər. Gülsüm orada silos hazırlayan və ot yığan fəhlə işləyir. Fəhlələrlə birlikdə silos üçün xəndəklər qazır. Qadın üçün bu azmış kimi, hələ ziyankar adamların qəsdən tarlaları yandıraraq xalqın malını tələf etdiyi, fəhlə yoldaşlarını öldürdükləri zaman, o, gecələri yatmayaraq, at belində ot tarlalarına gözətçilik edir.

İnstitutu bitirdikdən sonra Gülsüm xanım Özbəkistanda "Mübarək" sovxozuna işləməyə göndərilir. Gülsüm xanım bu zaman müxtəlif hadisələrlə qarşılaşır. Bu yorucu həyat onun tezliklə əsəb sistemini pozur və Moskvaya qayıdır, yenə yetim uşaqların qayğısı ilə məşğul olur. O, uşaq bağçalarına gedib, əlindən gələni köməkliyi əsirgəmir.

İkinci Dünya müharibəsi başlananda Gülsüm xanım Lvovda olan Qızıl ordu komitəsinin fəal işçisinə çevrilir. O, bu işə də məhz uşaqlara kömək etmək, onlara qayğı göstərmək məqsədi ilə başlamışdır. Fəaliyyəti radio vasitəsilə xarici ölkələrə də çatan bu fədakar insanın bəxtinə daha hansı paylar düşür?

Hospitallarda, oğlu Nəcəfi xatırladan əsgərlərə mədəni xidmət etmək, tədbirlər keçirmək. "Ətrafımda üzgünlər əsgərlər görəndə özümü xoşbəxt hiss edirəm"-deyən ana yeganə balasını-Nəriman Nərimanovun yadigarı Nəcəfi də alman-faşist işğalçıların süngüsünün qabığına göndərmişdi. Artıq üç il idi ki, Nəcəflə yalnız məktub vasitəsilə görüşüb-dərdləşən ananın fondumuzda saxlanılan məktub və xatirələrini oxuyan hər kəs uzun müddət onun təsirindən ayrılı bilmir.

Sənədlər göstərir ki, hospitaldakı yaralılara öz balası kimi qulluq edən Gülsüm xanım davanın qızğın yerində vətəni müdafiə edən Nəcəfin xəyalından bir an olsun belə ayrılmır.

Zəmanənin yükündən yorulmuş tənha Gülsümə yeni və dözülməsi mümkün olmayan daha ağır bir yük əlavə olunur. Oğlu Nəcəfə yazdığı “Nəcəf, sən Nəriman Nərimanovun oğlusan, bilirəm ki, bunu heç vaxt unutmayacaqsan, sən qismətinə Vətəni faşist rəzillərindən qorumaq kimi şərəfli bir vəzifə düşdü. Onların törətdiklərinə qarşı nifrət və qəzəbimi ifadə edə bilən söz tapa bilmirəm. Bu yırtıcılar bizim xoşbəxt həyatımızı pozdular... Lakin əminəm ki, sənənlə görüşəcəyəm, biz xoşbəxt yaşayacağıq”-məzmunlu məktubu yollarda qaldı. Oğul ananın ümidlərlə dolu qəlbini viran etdi. Gülsüm balası Nəcəflə görüşə bilmədi. “Ana, mən də sənə üçün darıxıram və inanıram ki, tezliklə arzularımız yerinə yetəcəkdir, tezliklə bu yırtıcı avaraları qırıb, sakitcə, xoşbəxtcə yaşayacağıq”-deyə, Nəcəfin yazdığı son məktubunu ana onun ölümündən sonra alacaq.

Qəddi bükülmüş tənha qadının ayaqları onu yalnız yetimxanalara çəkirdi. Moskva, Volnovax və Bakıdakı uşaq evlərini hamiliyə götürüb, onları təchiz edir, körpələrə, balaca uşaqlara analıq qayğısını daha da artırırdı. Gülsüm xanımın adına gələn məktub və teleqramlarda bu barədə çoxlu sözlər deyilir, onun nəcib əməli bu məktublarda öz parlaq əksini tapır. Burada Moskva Protezləşdirmə İnstitutunda müalicə olunan uşaqların Gülsüm xanıma yazdığı məktubu gətirmək yerində olardı. Məktubda yazılır:

Tərcüməsi:

“Əziz yoldaş Nərimanova!

Bizim həyatımızdakı iştirakınız və bizə etdiklərinizin hamısını anlayır, bilirik. Şəxsi həyatınızda baş vermiş həyəcana və Vilayətin uşaq evləri üzrə hamilik şurasının sədri kimi bir işdə çalışmağınıza baxmayaraq, o böyük üreyinizlə bizim kimi uşaqlara qayğı göstərməyə vaxt və imkan tapırsınız. Eşitdik ki, siz bizə ərzaq, yolka və 1 May üçün hədiyyələr almağa çalışırsınız. Bizə - çoxusu Vətən müharibəsində ana və atalarını, yaxınlarını itirmiş şikəst uşaqlara sizin qayğınız olduqca qiymətlidir. Siz bizə təkcə maddi deyil, mənəvi cəhətdən də köməklik edirsiniz. Ərinizin insanlıq naminə fəaliyyəti və yeganə oğlunuzun Vətən müharibəsi cəbhəsində həlak olması bizə məlumdur. Buna görə də sizin kimi bir insanın bizə göstərdiyi qayğı çox qiymətlidir... Məhəbbətiniz, səmimiyyətiniz bizdə cəsarət və şadlıq doğurur.”

Gülsüm xanımın ömrünün sonları çox acınacaqlı keçmişdir. Arxivdəki sənədlər göstərir ki, o, ərinin ölümündən sonra çox bəlalara düçar olmuş, lakin ruhdan düşmədən müxtəlif ictimai vəzifələrdə çalışmışdır. Oğlu Nəcəfə yazdığı məktubları və müxtəlif idarələrə olan ərizələri onun maddi cəhətdən necə çətinliklər çəkdiyini müəyyənləşdirir. Onlardan birini burada gətirmək yerinə düşərdi:

Tərcümə:

“SSRİ Ali Sovetinin sədri Şverniqə”.

Bağışlayın, məcburiyyət qarşısında qərara aldım ki, sizə, bu böyük xahişin bilavasitə icrası ilə əlaqədar müraciət edirəm.

Budur. Bir aydan artıqdır ki, ürək ağrısı məni rahat buraxmır. Ümumiyyətlə, dəfələrlə təltif olunmuş, Stalinqrad vuruşmalarının iştirakçısı yeganə oğlunun ölümündən sonra mən hipertoniya xəstəliyinə düçar olmuşam. 800 manat həcmində aldığım təqaüd həyatımı təmin etmir.

Artıq 20 ildir ki, mənim hər şeyimi oğurlamışlar və məcburam ki, həyat üçün lazım olan ümdə şeyləri yenidən alam. Çox ağır maddi çatışmamazlıqla yaşayıram. Leninin tapşırığı ilə N.Nərimanovun ailəsi Kremlin yeməxanasından xörək alırdı, bu, yoldaş Nərimanovun ölümündən sonra da davam etdirilmişdi.

Böyük Vətən müharibəsinə az qalmış məni bu təminatdan məhrum etdilər. Bu, mənim gündəlik dolanışığıma pis təsir etdi, xüsusilə mənə kömək edən oğlumun məhvindən sonra.

Mən 20-ci ildən işləyirəm, məni Azərbaycandan, Gürcüstandan çoxlu yoldaşlar tanıyır. 16-cı ildə ilk dəfə olaraq çadranı atan mən olmuşam və s. İndi mənim səhhətim çox pisdır. Əsəb sistemim pozulub, mədə-ürək xəstəlikləri və təzyiqim vardır ki, bu da mənim məhrum edildiyim pəhriz yeməkləri tələb edir. Belə ki, heç bir köməyim yoxdur.

İlk dəfə olaraq köməklik məqsədilə Sizə müraciət edirəm. Əgər mümkünsə mənə maddi yardım göstərin və Kremlin yeməxanasından, hansı ki, 19-cu ildən aldığım yardımı bərpa edin. Həkimlər mənim şəhərdən kənar yerdə yaşamağımı məsləhət görürlər. Heç olmasa Moskva ətrafında pulu dövlət hesabına ödənilən 6 kv metrlik bir otaq verin ki, yayda orada olum. Mənə belə yüksək təzyiqlə yayda şəhərdə yaşamaq çox çətindir...

Mən ərimin ölümündən sonra onun bütün qiymətli şeylərini muzeyə bağışlamışam. Oğlumun da bütün şeylərini və kitablarını uşaq evinə vermişəm.

Mənə belə bir sualla sizə müraciət etmək ayıbdır. Məni bağışlayın, Sizə dərin hörmətlə Nərimanova”.

Gülsüm xanımın materialları içərisində bu məzmununda üç ərizə vardır.

Gülsüm xanımın vəfatı haqqında onun arxivində elə

bir məlumat yoxdur. Lakin onu bilirik ki, bir qadın ürəyi bütün bu zillətlərə tab gətirə bilməz. O, 55 yaşında ikən, 21.12.1953-cü ildə Moskva şəhərində vəfat etmişdir.

Ömrünü - gəncliyini, gəlinliyini, analığını xalqına, Kommunist Partiyasına həsr etmiş Gülsüm xanımın xatirəsini əbədləşdirmək üçün Sovet dövləti demək olar ki, heç nə etməmişdir. Onun böyük zəhmətlər bahasına yaratdığı uşaq evlərinin məzunları ana sandıqları bir şəxsin əbədi yerini heç vaxt tanımamış, və ziyarət edə bilməmişlər.

Mehri Məmmədova,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

I HİSSƏ

N.NƏRİMANOVUN ƏSƏRLƏRİ

Nadir şah

Rus dilində.

Yazılış tarixi: 19 avqust 1905-ci il. Tiflis.

Ağ, tək jizgili kağıza qara mürəkkəblə əl ilə yazılmışdır.

Mətnin sonunda «Nadir şah» əsərinin
oyunılmasına ijasə verilməsi üçün Qafqaz

Senzura komitəsinə təqdim edilməlidir» jümləsi yazılmış, vərəqin sonunda isə eyni xətlə Bakı, «Kaspi» qəzetinin redaksiyası A.Y.Talıbzadə sözləri əlavə edilmişdir.

Məzmunu: «Nadir şah» əsərinin qısa məzmunu.

Başlanır: Qlavnim deystvuöşim liü...

Bitir: ...Nadir po otneşeniö k svoemu löbimomu

sınu Riza-Kuli xanu.
Ölçüsü: 21,5x33,5 sm; həjmi: 2 vərəq s.v.5.

Oğlum Nəjəfə

Avtoqraf.
Azərbaycan dilində ərəb əlifbası ilə.
28 yanvar 1925-jı il. Moskva.
Jizgili kağızda qırmızı mürəkkəblə yazılmışdır.
Məzmunu: Nəriman Nərimanov oğluna mürəjjət edib,
onu vətəninə sevməyə çağırır.
Başlanır: Ey könül, etmə sən ahi-zar bu gün...
Bitir: ...Etməlidir fikrimiz ta olmasın aj, şil.
Ölçüsü: 17x23 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v.6.

Azərbaycan (şeir)

Avtoqraf.
Azərbaycan dilində ərəb əlifbası ilə.
Qırmızı mürəkkəblə yazılmış, tarixi və yeri qeyd olun-
mamışdır.
Məzmunu: Şeirin başlığı yoxdur. Məzmunundan çıxış
edib, təqribi adlandırdıq.
Şeirdə yeni dövrən alqışlanır.
Başlanır: Hilal artıq oldu deyə...
Bitir: ...Bildik xəyal degil Turan,
Alqışladıq səni jandan.
Ölçüsü: 17,5 x23; həjmi: 1 vərəq, s.v. 6.

Şeir

Avtoqraf.
[Vətənə həsr edilib]

Yazılış tarixi və yeri qeyd edilməyibdir. Azərbaycan dilində ərəb əlifbası ilə.

Ağ, saya kağıza qırmızı mürekkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Loğman axtarır ki, öz həyatından otuz ilini bəşəriyyətin əzəli olan Şərqə [Azərbaykanı nəzərdə tutur] pay versin.

Başlanır: Gündə min dəfə dolannam başına...

Bitir: ... Yoxsa dərini etməyə yoxdur qələm.

Ölçüsü: 17,5 x20,5; həjmi: 1 vərəq, s.v.6.

Şa.....skiyə (şeir)

Azərbaycan dilində ərəb əlifbası ilə.

Yazılış tarixi qeyd edilməmişdir.

Ağ, saya kağıza qırmızı mürekkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Həjvin kimə ithaf olunmasını qeyd etmir.

Şeirin başlığında «Şa...skiyə» sözü yazılmışdır.

Başlanır: Bir gün gələr verərsən javab sualıma...

Bitir: ...Zülm etdin, gərji bən həyat verdim sənə.

Ölçüsü: 17x21; həjmi: 1 vərəq, s.v.6.

Pir (povest)

Avtoqraf.

Rus dilində.

Yazılış tarixi və yeri qeyd edilməmişdir.

Qırmızı mürekkəblə yazılmışdır.

Səhifələrdə bir sıra düzəlişlər aparılmış və nömrələnmişdir.

Başlanır: Біла sredina іөнә...

Bitir: ...Мужчину опустили qolovı vniz...

Ölçüsü: 17x23,5; həjmi: 144 vərəq, s.v. 2.

Yenə

Avtoqraf.

Azərbaycan dilində.

Yazılış tarixi və yeri qeyd edilməmişdir.

Ağ, tək jizgili dəftər kağızlarının hər iki üzünə ərəb əlifbası ilə qara mürekkəblə yazılmışdır. Səhifələrdə bir sıra düzəlişlər və əlavələr edilmişdir. Səhifələr nömrələnməmişdir.

Qeyd: Əsərin sonunda N.Nərimanovun «Bahadır və Sona» əsərindən rus dilində bir parça verilmişdir.

Başlanır: İyun ayının ortası idi...

Bitir: ...bən də qujaqlayıb öpür deməyə ayıldım.

Ölçüsü: 18x21,5 sm; həjmi: 42 vərəq, s.v. 1.

Yenə

Avtoqraf.

Azərbaycan dilində.

Yazılış tarixi və yeri qeyd edilməmişdir.

Əsərin mətni ərəb əlifbası ilə qara mürekkəblə yazılmışdır. Səhifələr nömrələnməmişdir. Bəzi vərəqlərin hər iki səhifəsi yazılmışdır. Səhifələrdə bir sıra təshihlər aparılmışdır. Əsər naqisdir.

Başlanır: Gülbadam: A kişi, yuxum gəlmir...

Bitir: ...bunu düşünməkdir.

Ölçüsü: 17x21,5 sm; həjmi: 41 vərəq, s.v. 3.

N.NƏRİMANOVUN TƏRJÜMƏÇİLİK FƏALİYYƏTİ

Q.Q.Geni

Edam. 4 pərdəli, 5 şəkilli dram.

Azərbaycan dilində. Nərimanovun xətti ilə.

Tərcümə tarixi: 16 iyun 1916 - 13 avqust 1916-jı il. Şamaxı.

Dama-dama dəftərə qara mürəkkəblə ərəb əlifbası ilə yazılmışdır.

Tərcüməçi tərəfindən düzəlişlər aparılmışdır.

Başlanır: Dörd pərdəli və beş şəkilli dram...

Bitir: ...Papağını götürüb üzlərini əlləri ilə örtü yör.

Ölçüsü: 17,5x21,5 sm; həjmi: 6 şagird dəftəri, 149 vərəqə, s.v.17.

N.NƏRİMANOVUN XATİRƏLƏRİ

N.Nərimanov – Sülh konfransı haqqında

Avtoqraf.

Rus dilində.

10 aprel 1922-ji il.

Bir hissəsi qara və göy rəngli mürekkəblə əl ilə yazılmış, bir hissəsi isə makinada çap edilmişdir.

Səhifələrə əlavələr edilmiş, düzəlişlər aparılmışdır.

Məzmunu: N.Nərimanov 1922-ji ilin 10 aprelində iştirak etdiyi Genuyadakı sülh konfransından bəhs edir. O yazır: Konfrans Avropa dövlətləri – İngiltərə, Fransa, İtaliya, Almaniya dövlətləri tərəfindən təşkil olunmuşdur. Əsas məsələ inqilabdan əvvəl Rusiyada tikilən fabrik və zavodların öz sahiblərinə qaytarılması idi ki, bizim nümayəndə heyəti bu kimi təklifləri rədd etdi.

Başlanır: 10 aprele v 3 çasa dnə...

Bitir: ...Ə pokinul Qenuö.

Ölçüsü: 20x33 sm; həjmi: 16 vərəq, s.v. 14, 28.

N.NƏRİMANOVUN QEYDLƏRİ

Rus dilində.

Yazılış tarixi qeyd edilməmişdir.

Avtoqraf.

Ağ, tək jizgili və qoşa jizgili kağızlara qırmızı mürək-

kəblə yazılmışdır.

N.Nərimanov bəzi səhifələrdə düzəlişlər aparmışdır.

Məzmunu: N.Nərimanovun Ümumittifaq k/t və kustar sənaye sərgisi və 1909-13-jü illərdə Həştərxan xatirələrindən qeydləri.

Ölçüsü: 17x20 sm; həjmi: 8 vərəq, s.v. 24.

İnsanın bədəni və onun yemi

Avtoqraf.

Azərbaycan dilində. Ərəb əlifbası ilə.

Yazılış tarixi qeyd edilməmişdir.

Sarımtıl saya uzunsov kağıza qara mürekkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Bədən üzvləri və onların inkişafı üçün lazım olan yeməklərdən danışılır.

Başlanır: Bədəndə öz həyatını uzlaşdırmaq...

Bitir: ...bu məsələdə kooperativ jəmiyyətlərinin xidmətləri.

Ölçüsü: 11x35 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 26.

«Nadir Şah» pyesinin senzuradan keçirilməsi haqqında

Rus dilində.

Yazılış tarixi və yeri qeyd edilməmişdir.

Ağ, saya kağızlara makinada çap edilmişdir.

Əsərin əhəmiyyətindən danışılır və oynanılmasına ijasə verilməməsinin səbəbi göstərilir.

Ölçüsü: Müxtəlifdir, həjmi 6 vərəq, 3 surət, s.v. 37.

MƏQALƏLƏR

N.Nərimanov – «İki fəlsəfə səmərəsi»

Avtoqraf.
Azərbaycan dilində.
Yazılış tarixi qeyd edilməmişdir.
Ağ, tək jizgili vərəqlərə ərəb əlifbası ilə qara mürəkkəblə yazılmışdır.
Bütün səhifələrdə həməən mürəkkəblə düzəlişlər aparılmışdır.
Məzmunu: 1792-ji ildə Fransa və Almaniyada baş vermiş inqilabdan bəhs edilir.
Başlanır: 1892-ji ildə firəng kralı Lüdoviq (16)...
Bitir: ... jan verməkdədir.
Ölçüsü: 11x35,5 sm; həjmi: 3 vərəq, s.v. 10.

Uprazdnenie –Xalifatstva, oqromniy istoriçeskiy fakt

Rus dilində.
Yazılış tarixi və kim tərəfindən yazıldığı qeyd edilməmişdir.
Ağ, saya vərəqlərə makinada çap edilmişdir.
Məzmunu: Xəlifəliyin ləğvi haqqındadır.
Başlanır: Teleqraf prines izvestie iz Anqorı...
Bitir: ...V gtom imenno smisle mı oüenivaem oq-ramnoe znaçenie gtoqo istoriçeskoqo fakta.
Ölçüsü: 22x35 sm; həjmi: 3 vərəq, s.v. 192.

Nərimanovun nitqləri

Azərbaycan və rus dillərində.
Çap tarixi: 1899, Bakı.
Məzmunu: Gənjə teatri və bu teatrdə göstərilən «Hacı Qara» və s. tamaşaların zəhmətkeşlərin mənəvi inkişafına müsbət təsirindən danışılır.
Başlanır: ...Qamediya yunan sözüdür...

Bitir: ...Bizi anjaq məktəb nadanlıqdan xilas edər.
Ölçüsü: 11x16 sm; həjmi: 5 vərəq, s.v. 198.

Yenə

Rus dilində.

Çap tarixi: 28 dekabr 1918. Həştərxan.

N.Nərimanovun müsəlman kommunist–bolşeviklərin və məsul işçilərin iqlasında söylədiyi nitqdir.

Məzmunu: İnqilab illərində yeni verilmiş bir sıra inqilabi dekretlərin müsəlmanlar içərisində həyata keçirilməsi işində ehtiyatlı olmaq zərurətindən, müsəlmanların bəzi dini adət və ənənələrindən, fəvqəladə komissiyaların fəaliyyətindən, milli komissarlıqların hüquqi məsələlərindən, kommunizm, materializm ideyalarını yayarkən yerlərdə bu məsələlərin nəzərə alınmasının lazımlığından bəhs edilir.

Başlanır: Tovarihi, poslednəə provakaüii...

Bitir: ...kotoriy i əvləətsə vıšşəö vlastğö na mestax.

Ölçüsü: 11x17 sm; həjmi: 8 vərəq, s.v. 202.

Yenə

Rus dilində.

Çap tarixi: 1919.

Bu nitqi Nərimanov 20 dekabr 1918–ji ildə Həştərxan şəhərindəki tatar məktəbində müəllimlərin yığıncağında söyləmişdir.

Məzmunu: Dinin dövlətdən ayrılması problemləri, dindarların II xilafət mərkəzi olan Türkiyəyə münasibəti, gənş sovet hökumətinə və inqilaba kömək məsələlərindən bəhs edir.

Başlanır: Dekret ob otdelenii ot qosudarstva...

Bitir: ... çtobı uspokoitğ naselenie.
Ölçüsü: 11x17sm; həjmi: 4 vərəq, s.v. 218.

Yenə

Rus dilində makina çapı.
Yazıldığı tarix: 8 may 1921, Bakı.
Məzmunu: N.Nərimanov Azərbaycan Sovet zəhmət-
Keşlərinin I qurultayında, Sovet hökumətinin qurulduğu ilk
illərdə ölkədə olan vəziyyət haqqında danışır və fəhlə-
kəndliləri birliyə çağırır.
Başlanır: Tovarihi, ə vse taki popitaösğ vkratüe
peredatğ vam to...
Bitir: ... Gto spaset naşe polojenie.
Ölçüsü: 22x35,5 sm; həjmi: 22 vərəq, s.v.11.

Yenə

Rus dilində.
Yazıldığı tarix: 23 yanvar 1924.
Moskva.
Məzmunu: Nəriman Nərimanovun V.İ.Leninin ölümü
münasibətilə söylədiyi nitqi.
Başlanır: Uşel ot nas....
Bitir: ... doroqoqo Vladimira İlğiça.
Ölçüsü: 22x35 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 11.

Yenə

Rus dilində makina çapı.
Yazıldığı tarix və yeri qeyd edilməmişdir.
Məzmunu: V.İ.Leninin ölümü münasibətilə söylədiyi
nitqi.

Ölçüsü: 22x35,5 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 11.

Yenə

Rus dilində makina çapı.

Yazıldığı tarix və yeri qeyd edilməmişdir.

Bəzi səhifələrdə mixəyi mürəkkəblə düzəliş və əlavələr edilmişdir.

Məzmunu: Azərbaycan Kommunist partiyasının II qurultayında ölkənin siyasi və maddi vəziyyətindən danışılır.

Başlanır: Sila Sovetskoy Rossii...

Bitir: ... do six por na sredstvo obhestv.

Ölçüsü: 21x34 sm; həjmi: 23 vərəq, s.v. 7.

N.NƏRİMANOVUN MƏRUZƏLƏRİ

Nərimanov- Biz Qafqaza getməliyikmi?

Rus dilində makina çapı.

Yazıldığı tarix və yeri qeyd edilməmişdir.

Məzmunu: Sovet hökuməti qurulmasının ilk illərində söylənilən siyasi məzmunlu məruzədir.

Başlanır: Doljnı li mı itti na Kafkaz...

Bitir: ... partiə s poqrımnıy proqrammıy.

Ölçüsü: 22x35,5 sm; həjmi: 16 vərəq, s.v. 9.

Yenə Religiya və kommunizm

Rus dilində makina çapı.

Yazıldığı tarix və yeri qeyd edilməmişdir.

Bəzi səhifələrdə mürəkkəblə təshihlər aparılmışdır.

Məzmunu: Dinin bəşəriyyət tarixində ləngidiji mənfi rólundan, siyasi jəmiyyətdə hakim siniflərə xidmət etməsindən, dinin mürtəje mahiyyətindən bəhs edib, onun kommunizm jəmiyyəti qurmaq yolunda əngəl olduğunu göstərir.

Başlanır: Prejde çəm qovorit o teme reliqiə i kommunizm...

Bitir: ... eqo spaset tolğko kommunizm.

Ölçüsü: 22x35 sm; həjmi: 9+1 vərəq, s.v. 15.

Məruzə

Rus dilində çap.

Çap tarixi: 8 may 1921.

Yazıldığı yer qeyd edilməmişdir.

Məzmunu: N.Nərimanovun fəhlə soveti, Qızıl ordu və matros deputatların çağırdığı I Azərbaycan qurultayının 4-jü ijlasında etdiyi məruzəsi.

Başlanır: Tovarihi, ə vse taki popıtaösğ...
Bitir: ...bravo, ura (vse vstaöt i privetstvuöt
Narimanova).
Ölçüsü: 14x22sm; həjmi: 2 ədəd, s.219.

Məruzə

Rus dilində.
Yazıldığı tarix: 3 oktyabr 1921.
Ağ, saya kağızlara makinada çap edilmişdir.
Məzmunu: N.Nərimanov Azərbaycan MİK II plenumu sessiyasının 2-jı iqlasında söylədiyi bu məruzədə yeni yaranmış Azərbaycan Sovet hökumətinin və onunla əlaqədar olaraq ayrı-ayrı nazirliklərin fəaliyyəti və qarşılarında duran vəzifələrindən bəhs edir.
Başlanır: Tovarihi, ə v svoem doklade...
Bitir: ...Vot ə bı prosil prinətğ gto...
Ölçüsü: 22x35 sm; həjmi: 10 vərəq, s.v. 13.

Çıxış

Rus dilində makina çapı.
Yazıldığı tarix: 28 dekabr 1918.
Məzmunu: Həştərxan kommunistləri və müsəlmanların məsul nümayəndələri qarşısında N.Nərimanovun çıxışıdır.
Başlanır: Tovarihi, poslednəə provokaüie rasprostranəmaə sredi musulğman...
Bitir: ...Kotoriy i əvləetsə visşey vlastğö na mestax.
Ölçüsü: 23x37 sm; həjmi: 8 vərəq, s.v. 8.

NƏRİMANOVUN MÜXTƏLİF ŞƏXSLƏRƏ MƏKTUBLARI

Nəsib bəy Yusifbəyova

Rus dilində.

Yazıldığı tarix və yer: 1919, Həştərxan.

Məzmunu: AXJ hökumətinin başçısı Nəsib bəy Yusifbəyovun İngiltərə təsiri altına düşməsinə, pantürkizm və panislamizmin Denikinə müharibə elan etməsinin səbəblərini ifşa edir və Yusifbəyovu hökumətdən əl çəkməyə çağırır, Azərbaycanın Sovet Rusiyası ilə birləşməsinin müsbət jəhətlərindən bəhs edir

Başlanır: Milostiviy qosudarğ...

Bitir: ...çğə serdüə tak iskrenno i trevojno bilosğ
za sçastğə ix.

Ölçüsü: 22x35 sm; həjmi: 5 vərəq, s.v.18.

Baba Əliyevə

Avtoqraf.

Rus dilində.

Yazıldığı tarix: 1920, 1924-1925-ci illər.

Ağ, saya vərəqlərə bənövşəyi, qırmızı mürəkkəb və qara karandaşla yazılmışdır.

Məzmunu: Bu kiçik məktublar Baba Əliyevə yazılmışdır.

Məmməd zadəyə, Hüseyn Abdullayevə, Ağayevə kömək etmək, Şahnazarovun günahı yoxdursa onu azad etmək təklif olunur.

Ölçüsü: müxtəlif, həjmi: 5 vərəq, s.v. 27.

N.Nərimanovun İran fəhlə və kəndlilərinə məktubla mürəjəti

Rus dilində makina çapı.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Məzmunu: İran fəhlə və kəndlilərinə mürəjət edərək bildirilir ki, öz vətəninizi ingilis imperalistlərinə satmayın, onları qovun, çıxarın və s.

Başlanır: Tovarihi raboçie i krestğəne İrana...

Bitir: ...da zdravstvuet vsemirnaə soüialğnaə revolüüə.

Ölçüsü: 22x32 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 12.

N.Nərimanovdan Musabəyova

Rus dilində makina çapı.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Məzmunu: Azərbaycanın neftindən gələn gəlirin təhsil və səhiyyə işlərinə sərf olunması haqqında göstəriş verir.

Başlanır: 20-qo marta v politbüro eşe raz rassmatri-valsə vopros o delovı otçisleniəx nefti.

Bitir: ...Ne meşao temu prodoljatğ rabotu.

Ölçüsü: 22x35 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 19.

Türkiyə fəhlə və kəndlilərinə məktubla mürəjəti

Rus dilində makina çapı.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Məzmunu: Türkiyə fəhlə və kəndlilərini öz vətənlərinin azadlığı uğrunda vuruşmağa çağırır.

Başlanır: Tovarihi raboçie i krestğəne Turüii...

Bitir: ...Kotorie privikli na naşem nesçastği stroit svoë sçastğe.

Ölçüsü: 21,5x35 sm; həjmi: 4 vərəq, s.v.16.

Hacı Zeynalabidin Tağıyevə

Rus dilində makina çapı.

Yazıldığı tarix: 27 iyun 1902-jı il.

Məzmunu: N.Nərimanov Hacı Zeynalabidinə bildirir ki, onun təhsili üçün verdiyi 2280 m. pulu təhsili bitdikdən sonra 2 il müddətində ödəyəcəkdir.

Başlanır: 1902 qoda iönə 27 dnə...

Bitir: ... v çəm i podpisuösğ.

Ölçüsü: 10x15 sm; həjmi: 1 v; s.v.27.

Hacı Zeynalabidin Tağıyevin kontoruna

Rus dilində makina çapı.

Yazıldığı tarix:16 avqust 1903-jü il.

Məzmunu: Kontordan xahiş edir ki, ona Novorossiysk Universitetinə daxil olduğu gündən lər.

Başlanır: Pokoreyşe proşu kontoru...

Bitir: Student Novorossiyskoqo Universiteta.

Ölçüsü: 20x30 sm; həjmi: 1 vərəqin yarısı. s.v. 27.

Hacı Zeynalabidin Tağıyevə

Rus dilində makina çapı.

Yazıldığı tarix:16 aprel 1913-jü il. Həştərxan.

Məzmunu: Oxuduğu müddətdə ona göndərilən 2460 m. pulu birdən ödəyə bilməyəcəyini bildirir və hər ay 25 m. verməklə ödənilməsinə ijasə verməsini xahiş edir.

Ölçüsü: 20x30 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v.27 (vərəqin yarısı).

MÜXTƏLİF ŞƏXSLƏRİN NƏRİMANOVA MƏKTUBLARI

Bəkirov M.X.-dən

Rus dilində.

Yazıldığı tarix: 8 mart 1924, Yalta.

Ağ, təkjizgili kağıza qəhvəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Nərimanovu SSRİ MİK-nə sədr seçilməsi münasibətilə təbrik edir, onun ictimai fəaliyyətinin böyüklüyündən danışır.

Başlanır: Mnoqouvajaemiy Narimanbek s peşu vırazitğ vam svoö radostğ...

Bitir: ...Vaş M.Bekirov

Ölçüsü: 22x35 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 21.

Əliyev Babadan

Rus dilində makina çapı.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Məzmunu: Bakı kəndlərində düşmənlərin tərkisilah edilməsi, Azərbaycan kəndlilərinin vəziyyəti, ölkədəki vəziyyət haqqında N.Nərimanova məlumat verilir.

Ölçüsü: müxtəlif, həjmi: 7 vərəq, s.v. 27.

TELEQRAMALAR

N.Nərimanovdan

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Yarımçıq vərəq. Təkjizgili ağ kağıza mixəyi mürək-kəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Teleqram dok. N.Nərimanov tərəfindən Tiflis «Kafkazskiy raboçiy» qəzetinə göndərilmişdir. Teleqramada o bildirir ki, namizədliyini məjlisi-müəssisanda qoymağa menşeviklərə mən razılıq verməmişəm. Komitəyə öz arzusuna görə hərəkət etməyə ijasə vermişəm.

Ölçüsü: 22x18 sm; həjmi: ½ vərəq, s.v. 20.

Yenə

Müsəlman teatrı tərəfindən N.Nərimanova

Rus dilində

Yazıldığı tarix: 17 may 1917, Bakı.

Makinada çap edilərək teleqraf blankına yapışdırılmışdır.

Kimin tərəfindən isə N.Nərimanova göndərilmişdir.

Məzmunu: N.Nərimanovu müsəlman teatrının 10 illik yubileyi və eyni zamanda bu teatrın əsasını qoyanlardan biri hesab olunan Murtuzanın gəlməsi ilə əlaqədar olaraq təşkil ediləcək yubiley tamaşasına dəvət edirlər.

Ölçüsü: 22x26 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 36.

Yenə

Rus dilində.

Yazıldığı tarix: 16 iyun 1917, Bakı.

Makinada çap edilərək teleqraf blankına yapışdırılmışdır.

Blankın üzərində qırmızı mürəkkəblə belə bir qeyd vardır.

«S moey storonı prepətsviy k otezdu net, potrebuetsə priqlasit na nedelö zamestitelə . 17/VI-1917 q».

Məzmunu: Nou Cordanidən N.Nərimanova göndərilmişdir. N.Nərimanovun 19 iyunda qurultaya gəlməsi xahiş olunur.

Ölçüsü: 22x26 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 36.

DƏVƏTNAMƏLƏR

Rus dilində

10 may 1921, Bakı.

Bir vərəq, ağ blanka çap edilmişdir. Yuxarı hissəsində dəniz əks edilmişdir.

Məzmunu: Kaspi flotunun siyasi şöbəsi tərəfindən N.Nərimanovu hərbi dənizçilərin teatrının açılışına dəvət edirlər.

Ölçüsü: 18x26,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 38.

Yenə

Rus dilində.

Çap tarixi: 1925

Moskva.

Məzmunu: Şərqşünaslıq elmi jəmiyyəti, Şərqşünaslıq İnstitutu Şərq xalqları zəhmətkeşlərinin Kommunist universitetinin təşkil etdiyi komissiya tərəfindən N.Nərimanovun ədəbi-ijtimai siyasi fəaliyyətinin 30 illik yubileyinin keçiriləjəyi bildirilir.

Ölçüsü: 10x15 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 39.

N.NƏRİMANOVUN ŞƏXSİYYƏTİNƏ AİD SƏNƏDLƏR

Rus dilində.

Yazıldığı tarixi: 1902-ji il. Yazıldığı yeri göstərilmir.

Ağ, saya kağıza makinada çap olunmuşdur.

Məzmunu: N.Nərimanov H.Z.Tağıyevə bildirir ki, ona 5 il müddətində təhsil xərci olaraq göndərdiyi 2280 m. pulu 2 il müddətinə tamamilə qaytarajaqdır.

Ölçüsü: 21x30; həjmi: 1 vərəq, s.v. 27.

N.Nərimanov –Xəstələrə yazdığı diaqnozlar, anketlər, müəhazirələr və s.

Rus dilində.

Yazıldığı tarix: 1907.

Odessa.

Müxtəlif kağızlara müxtəlif karandaş və mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: N.Nərimanovun tələbəlik illərində xəstələr üzərində apardığı təjribi müşahidələr haqqında qeydləridir.

Ölçüsü: müxtəlif, həjmi: 47 vərəq, s.v. 33.

Elan

Azərbaycan dilində çap.

Yazıldığı tarix: 1917, Bakı.

Elan «Xalq yurdu» jəmiyyəti tərəfindən verilərək 17/II-1917-ji ildə N.Nərimanovun «Xalq yurdu jəmiyyətinin məqsəd və vəzifələri» mövzusunda mühazirəsi olacağı bildirilir.

Ölçüsü: 29x41 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 278.

Yenə

Azərbaycan dilində ərəb əlifbası ilə və rus dilində.

Çap tarixi: 1917, Bakı.

Məzmunu: «Xalq yurdu jəmiyyətinin məqsəd və vəzifələri» mövzusunda 17 fevral 1917-ji ildə N.Nərimanov tərəfindən oxunacaq mühazirənin elanı.

Ölçüsü: 15x21sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 278.

Vəsiqə-№2808

Rus dilində

Yazıldığı tarix: 23 oktyabr 1919.

Adı, familyası, vəzifəsi və s. qəhvəyi və qırmızı mü-
rəkkəblə yazılmışdır.

Vəsiqə Xarici İşlər Xalq Komissarlığı tərəfindən N.Nərimanova verilmiş və onun Yaxın Şərq şöbəsinin müdiri olduğunu göstərir.

Ölçüsü: 7x10,5 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 22.

Pasport №1870

Yazıldığı tarix: iyun, 1919.

Həştərxan Şəhər Milis idarəsindən N.Nərimanova verilmişdir. Mətn qara mürəkkəblə rus dilində yazılmış, imza və möhürlə təsdiq edilmişdir. Üzərinə qara dermantindən jild çəkilmişdir.

Ölçüsü: 10,5x15,5 sm; s.v. 29.

Üzvlük kitabçası

Yazıldığı tarix: 13 oktyabr 1924, Moskva.

İki vərəqə çap edilmiş və qırmızı jildə çəkilmişdir.

Kitabçanın üzərində ortada qızılı rəngli zərlə «По́чот-ный член» sözləri yazılmışdır.

Məzmunu: Bu kitabçadan N.Nərimanovun Moskva Dövlət Konservatoriyasının fəxri üzvü olduğu məlum olur. Kitabça həmin təşkilat tərəfindən verilmişdir.

Ölçüsü: 7,5x10,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 31.

Protokoldan çıxarış

Rus dilində.

Yazıldığı tarix: 24 oktyabr, 1928.

SSRİ Mərkəzi İjraiyyə Komitəsi Rəyasət Heyəti iqlasının protokolundan N.Nərimanovun ailəsi üçün veriləjək təqaüd haqqında qərardan çıxarışdır. Çıxarış rəsmi blankda verilmişdir.

Ölçüsü: 20,5x14,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v.119.

Vizit kartoçkası

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Bir parça ağ qalın vərəqə «Doktor Nariman Narimanov» sözləri ilə çap edilmişdir.

Ölçüsü: 10,5x5 sm; s.v. 22.

Məramnamə

Azərbaycan dilində.

Çap tarixi və yeri qeyd edilməmişdir.

Rusiya sosial-demokrat fəhlə firqəsinin II qurultayında qəbul edilən məramnamədir.

Ölçüsü: 13x21 sm; həjmi 4 vərəq, s.v. 279.

N.Nərimanovun əsərlərinin siyahısı

Ərəb əlifbası ilə.

Siyahıda 11 əsərin adı yazılmış, ikisinin üstündən xətt çəkilmişdir.

Əsərlər aşağıdakılardır:

1. Edam
2. Pir
3. Bahadır və Sona
4. Nadir şah
5. Nadanlıq
6. Dilin bəlası
7. Tibb və islam
8. Aləmi Nijvan
9. Xalera
10. Sərf və nəhv
11. Traxoma

Ölçüsü: 10,5x27 sm; həjmi: s.v. 25.

N.Nərimanov – Plan

Avtoqraf.

Azərbaycan dilində. 14.1929-ju il.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Rus dilində çap olunmuş N.Nərimanova məxsus resept kağızlarında ərəb əlifbası ilə yazılmışdır.

Səhifələrdə əlavələr və düzəlişlər edilmişdir.

Məzmunu: N.Nərimanovun xəstəliklərlə bağlı deyəyəyi mühazirələrin planı.

Başlanır: Müqəddimə. Luksiyada əsas məqsəd.

Bitir: ...Axırınçı söz.

Ölçüsü: müxtəlifdir; həjmi: 6 vərəq, s.v. 30.

Nüsxə

Ağ, saya kağızlara N.Nərimanovun telefon nömrəsi, фамиliyası və adı, qəbul saatları və ev ünvanı çap edilmişdir.

Nüsxələr istifadəsiz qalmışdır.

Ölçüsü: 8,5x22 sm; s.v. 29.

Fəxri Fərman (foto surəti)

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Məzmunu: SSRİ şərqşünaslarının elmi jəmiyyəti tərəfindən N.Nərimanova göndərilərək, onu ədəbi və siyasi fəaliyyətinin 30 illiyi münasibətilə təbrik edirlər. Mixailğ Pavloviç Boroqdin, V.Qurko-Krəjin.

Ölçüsü: 24x33,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 32.

N.Nərimanov haqqında ensiklopediyadan çıxarış

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.
Çıxarış «Malae Sovetskae gnüklopodiə»nın 543 544-
jü səhifələrindən götürülmüşdür.
Ölçüsü: 21,5x29 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 41.

**Şeyxzadə Məqsud – Nəriman haqqında xalq masalı.
Dagistan xatirələrindən**

Azərbaycan dilində makina çapı.
Bu material 1927-ji ildə «Maarif və mədəniyyət» cur-
nalının 4 və 5-ji nömrəsində çap edilmişdir (səhifə 32-35).
Məzmunu: N.Nərimanovun inqilab uğrunda mübarii-
zəsindən, onun xalq tərəfindən qavranılmış ifadəsindən
poetik dillə söhbət açılır.
Başlanır: İdarədən jəmiyyət içərisində zühur etmiş
hər hanki bir hadisə...
Bitir: ...Munis işıqlar bizi səbirsizliklə gözləyir
və çağırırlardı.
Ölçüsü: 21x28 sm; həjmi: 13 vərəq (2 nüsxə), s.v.43.

N.NƏRİMANOVLA ƏLAQƏDAR YAZIŞMALAR

Rus dilində makina çapı.

Yazıldığı tarix: 1909, 1910, 1912-ci illər.

Ağ, sayə kağızlarda çap olunmuşdur.

Məzmunu: N.Nərimanov haqqında cinayət işi qaldırılmış və bununla əlaqədar cəndarm idarələri, həbsxana işçiləri, Tiflis qubernatoru arasında yazışmalardan ibarətdir. Burada N.Nərimanovun bəli və qardaşının imperatora yazdığı ərizə də öz əksini tapmışdır. Onlar öz qardaşlarının günahsız olduğunu bildirir və onun azad olunmasını xahiş edirlər.

Ölçüsü: Müxtəlif, həjmi: 29 vərəq, s.v. 27.

Məqalə

Rus dilində.

Yazıldığı tarix: 1925, müəlifə qeyd edilməmişdir.

Makina çapı.

Məzmunu: N.Nərimanovun 30 illik ədəbi ictimai və siyasi fəaliyyəti haqqında.

Başlanır: «Tovarihğ N.N. rodilsə v Tiflise v 1872 q...

Bitir: ... kotorie uje qotovı k peçati.

Ölçüsü: 22x35,5 sm; həjmi: 6 vərəq, s.v. 39.

TƏLİQƏLƏR

Rus dilində əlyazması.

15-5 /II. 1896, 18/IV 1896.

Bakı.

Ağ, saya kağızlara qara mürekkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Təliqələr Qafqaz Mülki Hissəsinin baş rəisinə Bakı qubernatoru tərəfindən və Bakı 2-ji rus-tatar məktəbinin direktorundan Bakı qubernatoruna yazılmışdır. Burada uşaqlar üçün aylıq «Sovqat» adlı curnal buraxmaq üçün ijasə verilməsi məsələsi qoyulmuşdur.

Ölçüsü: 23x36 sm; həjmi: 3 vərəq,s.v. 35.

Yenə

Rus dilində.

Yazıldığı tarix: Aprel 1921- ji il.

Ağ, dama-dama dəftər kağızına qara mürekkəblə

yazılmışdır.

Məzmunu: Təliqə N.Nərimanov tərəfindən Azərbaycan üzrə işlər müvəkkili Baba Əliyevə yazılmışdır. 11 nəfər janinin əmlakını müsadirə edib zərər çəkənlərə verilməsi təklif olunur.

Ölçüsü: 20x16,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 27.

Yenə

Rus dilində.

Yazıldığı tarix: 15 dekabr 1924, Moskva.

SSRİ Şərqşünaslarının Elmi Jəmiyyəti N.Nərimanov-dan xahiş edir ki, onun 30 illik ədəbi fəaliyyətinə hazırlıq ilə əlaqədar «Pir» əsəri ilə bərabər təjümeyi-halını da «Noviy Vastok» curnalına göndərsin.

Ölçüsü: 22x29,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v.38.

1908-1913-jü illər. Janişin dəftərxanası, Xüsusi şöbə

Tiflis candarm idarəsi rəisinin müxtəlif şəxslərin siyasi durumu haqqında araşdırmasının surəti. Sənədlər rus dilindədir. Onların təjüməsini veririk.

1. Hesabat.

1909-ju il. Hesabatın surəti Loniaşvili tərəfindən təsdiqlənib. Əsli isə Tiflis quberniyasının Candarm idarəsinin rəisi polkovnik Yefrem tərəfindən imzalanmışdır. Hesabat 1905-1911-ji illər İran Məşrutə inqilabına (Jənubi Azərbaycan, Səttərxan hərəkatı) yardımında şübhəli bilinən şəxslər haqqında araşdırmaların sonunjusudur.

Məzmunu: 1909-ju ilin başlanğıjında Tiflis Mühafizə şöbəsi Zaqafqaziya hüdudlarında farspərəst təbliğatın aparılması haqqında məlumat aldıqdan sonra, yerli müsəlman əhalinin İranda baş verən hadisələrə münasibəti araşdırılıb. Məlum olub ki, Tiflisdə İran inqilabı

təşkilatı olan «Müjtəhid» partiyasının komitəsi fəaliyyət göstərir. Komitənin əsas məqsədi İran inqilabçılarını silah, hərbi sursat və partlayıcı maddələrlə təmin etmək, ən başlıcası könüllü dəstələrin Səttarxan hərakatında iştirakını təşkil etməkdir. Qeyd etmək lazımdır ki, «Müjtəhid» partiyasının komitəsi bütün bu işləri «Daşnaksyütün» partiyası ilə sıx ittifaqda həyata keçirib. Hesabatın gedişində göstərilir ki, rus tələbəsi N.Nərimanova «Müjtəhid» partiyasının komitəsinə rəhbərlik sonradan tapşırılır. Çünki komitənin fonduna yığılan maddi vəsait düzgün xərlənmir, vəsaiti yığmaq üçün təhdid və təhrik dolu tələb məktubları çox vaxt elə şəxslərə təqdim olunurdu ki, onların maddi durumu bu tələbləri yerinə yetirməyə imkan vermirdi. Bütün bu hallar müsəlman əhalinin «Müjtəhid» komitəsinə olan inamını sarsıdırdı. Buna görə də, N.Nərimanova işi yenidən təşkil etmək tapşırılmışdı.

Sənəd naqisdir. Sonrakı səhifədə şübhəli şəxslərin siyahısından 9-ju sıra nömrəsində Əbdül Hüseyn Tahirzadənin adı çəkilir və onun İran tələbəsi olduğu bildirilir. Qeyd olunur ki, Zaqafqaziya ərazisindəki İran inqilabçıları onun mənzilində məskunlaşdırılır. Ə.H.Tahirzadə də «Daşnaksyütün» partiyası ilə ittifaqda İrana silah və hərbi sursat göndərməkdə şübhəli bilinir.

Hesabatda axtarış zamanı şübhəli bilinən şəxslərin evlərindən tapılan dəlillər sadalanır:

N.Nərimanovanın evindən «Müjtəhid» komitəsinin ona imzalanmış 4 sabah 1325-ji il tarixli (hijri) məktubu; N.Nərimanovun 1905-ji ildə Odessa şəhərində çıxışı zamanı nitqində istifadə etdiyi referatın konspekti tapılıb. Çıxışda konstitusiyalı və respublika dövlət quruluşlarının monarxiya quruluşundan üstünlüyü göstərilmiş, Odessada hökumət nümayəndələri ilə toqquşma zamanı həlak olan

inqilabçıların xatirəsinin bir dəqiqəlik sükutla yad olunması təklif olunmuşdur. Bundan başqa N.Nərimanovun evindən inqilabçı sosialistlər partiyasının rus dilində proqramı aşkarlanmışdır.

Hesabatın sonunda N.Nərimanovun hökumət tərəfindən təyin ediləcək ünvana sürgünə göndərilməsi, İran tələbələrinin isə İrana göndərilməsi təklif olunur.

2. N.Nərimanovun Metex qalasında həbs olunması haqqında 1 mart 1909-ju il tarixli sərənjam sənədin əslisi polkovnik Yefrem tərəfindən imzalanıb. Sərənjam Metex qalasının rəisinə, Tiflis Dairə məhkəməsinin prokuroruna və Tiflis qubernatoruna təqdim etmək üçün tərtib olunub.

3. Məxfi sənəddir - 7 mart 1909-ju il Tiflis qubernatorunun Dəftərxanasından Tiflis quberniyasının Candarm İdarəsinin rəisinə göndərilib. Qubernator və Dəftərxana müdiri tərəfindən imzalanıb.

Məzmunu: N.Nərimanovun Metex qalasında həbs müddətinin daha 1 ay uzadılacağı bildirir.

4. Qətnamədir. 10 mart 1909-ju il tarixli sənəd Rotmistr Loniaşvili tərəfindən imzalanıb və Metex qalasının rəisinə ünvanlanıb.

Məzmunu: N.Nərimanovun həbs müddətinin 1 ay uzadılması haqqındadır.

5. Məxfi sənəddir. 17 mart 1909-ju il tarixində polkovnik Yefrem tərəfindən imzalanıb.

Məzmunu: Şübhə altına alınan şəxslər haqqında məlumatlardır. Sənədə şübhəli şəxslərin bioqrafik məlumatları və araşdırma ilə bağlı siyasi məlumatlar daxildir.

6. Xahiş məktubu. Məktub 24 aprel 1909-ju ildə N.Nərimanovun qardaşı Rizvan Nərimanov, bəyaları-Səkinə və Mərziyə tərəfindən Tiflis Candarm Polis İdarəsinin rəisinə yazılmışdır.

Məzmunu: Məktubda bildirilir ki, N.Nərimanovun himayəsində dul qalmış baxıllarının, vəfat etmiş qardaşının 11 kiçik yaşlı uşaqları var (baxılları 1905-ci il erməni-müsəlman savaşı zamanı çox böyük ziyan çəkiblər). Qardaşı N.Nərimanovun siyasi görüşlərdən uzaq olduğunu, Tiflisdə yalnız həkimlik təjribəsini təkmilləşdirdiyini bildirir. Tiflis şəhərinin müsəlman əhalisi arasında Nərimanova xüsusi hörmət və sevginin olduğunu bildirərək, onların da xahiş məktubunun surətini öz məktubuna əlavə etdiyini bildirir. Rizvan Tiflis şəhərinin 6-cı sahəsinin həkimi olan qardaşının iftira və böhtan qurbanı olduğunu bildirir və əjizənə surətdə onun azad olmasını xahiş edir.

7. Məxfi sənəddir. Tiflis Quberniyası Cəndarm Polis idarəsinin rəisindən 6-cı polis sahəsinin pristavına göndərilib. Tarixi 1909-cu ilin aprel-may aylarına aiddir.

Məzmunu: Rizvan Nərimanova qardaşının həbs jəzasının istintaq qurtarana qədər ləğv olunmayacağına bildirmək tapşırılır. Sənəddə məktubu aparanın 2 may 1909-cu ildə bu qərarın Rizvan Nərimanova çatdıracağı barədə məlumat var.

8. 4 may 1909-cu ildə Metex qalasının rəisinə göndərildiyi bildirilir.

Məzmunu: Bildirişdə N.Nərimanova çatacaq məktubun olduğu bildirilir.

9. Məxfi sənəddir. Tiflis quberniyası Jəndarm idarəsinin rəisinə, Tiflis quberniyası Axalsix, Axalkələk və Qori uyezdlərinin rəis köməkçisindən göndərilib.

Məzmunu: N.Nərimanovun həbs olunmasının səbəbləri bir də açıqlanır və azad olunmasının mümkün olmayacağı bildirilir.

10. Jədvəldir. Sənəd naqisdir. Jədvəldə məsuliyyətə cəlb olunan şəxslərin siyahısı.

Müxtəlif məlumatlarla tərtib olunub. Bizdə olan hissə N.Nərimanovun məlumatlarıdır.

11. Qətnamədir. Tarixi 15 may 1909-ju ilə aiddir.

Məzmunu: Xüsusi şöbənin hesabatının nəticələri əsasında Nəriman Nərimanovun və İran tələbələrinin inqilabi fəaliyyəti haqqında məlumat verilir, axtarış zamanı əldə olunan dəlillərin siyahısı sadalanır, qəbul olunan jəza qərarı və N.Nərimanovun əfv olunması barədə olunan mürəjəətə verilən rədd cavabı təqdim olunur. Bütün bunların əsasında qəbul olunan qərar bir daha təsdiq olunur.

12. 1903-jü ildə Polis Departamentinin müdirinə göndərilmişdir.

Məzmunu: Nərimanovun saxlanması, idtifaqın sona çatması haqqında məlumatdır.

13. Əlahəzrət imperatorun Qafqazdakı janişininə Tiflis şəhərində yaşayan Rizvan Nərimanov və Bakıda yaşayan Səkinə Zamanova və Mərziyə Zeynalova tərəfindən xahiş məktubu. Tarixi 8 aprel 1909-ju ilə aiddir. İmzalar fars dilindədir.

Məzmunu: Qardaşları N.Nərimanovun keçdiyi ağır həyat yolunu təsvir edir və bildirilir ki, hal-hazırda Tiflis müsəlmanlarının xahişi ilə orada həkimlik edən Nərimanın rus jəmiyyətinin heç bir siyasi jərəyanı ilə əlaqə saxlamağa və onlara qoşulmağa imkanı yoxdur. Bundan başqa, N.Nərimanovun həbsi ilə 3 ailənin başsız və ehtiyaj içində qaldığını vurğulayırlar.

14. Yuxarıda göstərilən məktubun baxılması üçün 13 aprel 1909-ju il tarixdə Tiflis general-qubernatoruna təqdim edildiyi bildirilir. Sənəd Dəftərxana janişini Lvoviç tərəfindən imzalanıb. İmza aydın xətlə yazılmayıb.

15. Göstərilən mürəjətin baxılması və nəticə çıxarılması üçün Tiflis Quberniyasının Candarm idarəsinə 21

aprel 1909-ju il tarixində təqdim olunduğu bildirilir. Sənəd Tiflis quberniyasının və Zaqatala dairəsinin Ali ştabının general-mayoru tərəfindən imzalanıb.

16. Bildiriş. Daxili İşlər Nazirliyinin Dəftərxana müdiri tərəfindən imzalanıb. İmza aydın deyil.

Məzmunu: Nərimanovun 23 maddə əsasında və «Müjtəhid» partiyasında fəaliyyət göstərdiyi üçün həbs edilməsi bildirilir. İstintaqın sonuna kimi azad olunmasının mümkünsüzlüyü və həbs müddətinin Daxili İşlər Nazirliyinin göstərişi ilə istintaqın sonuna kimi uzadılması haqqında məlumat verilir.

17. Tiflis quberniyasının müvəqqəti general-qubernatoruna ünvanlanıb və 30 aprel 1909-ju il tarixdə Qafqaz janişinliyinin məhkəmə şöbəsinin dəftərxanasına təqdim olunub.

Məzmunu: N.Nərimanovun azad olunması haqqında xahiş məktublarını nəzərə alaraq istintaqın işinin sürətləndirilməsi xahiş olunur.

18. Məktub. Zadəgan AlekseyAfanasyevij Qurski tərəfindən Qafqaz janişini qraf Şarion İvanoviç Vorontsov-Daşkova ünvanlanıb. Məktub Bakı şəhərindən 28 aprel 1909-ju il tarixində göndərilib.

Məzmunu: Artıq 18 ildir N.Nərimanovu şəxsən tanıdığını, onun həyat yolu və fəaliyyəti haqqında hər şeyi bildiyini göstərir. Nərimanovun «qara müsəlman kütləsi» arasından çıxdığını, himayədarı və maddi imkanı olmadığına görə, artıq yaşlı vaxtında tibb təhsilini başa vurduğunu və qardaşının 8 yetim uşağını böyütdüyünü vurğulayır. Özünün xristian, N.Nərimanovun isə müsəlman olmasına baxmayaraq, onun həbsə deyil, candarma və dəstəyə layiq olduğu fikrində olduğunu bildirir.

19.Məxfi sənəddir. 15 may 1909-ju ildə Tiflis Quberniyasının Candarm idarəsinin rəisi tərəfindən Tiflis quber-

niyası və Zaqatala dairəsinin general-qubernatoruna göndərilib.

Məzmunu: N.Nərimanovun həbsdən azad edilməsinin mümkünə olduğu bildirilir.

20. Bildiriş. 20 may 1909-ju il tarixində Tiflis quberniyası və Zaqatala dairəsinin Ali ştabının general-mayoru və Dəftərxana müdiri tərəfindən imzalanıb.

Məzmunu: Yuxarıda göstərilən sənədlərin Qafqaz janişinin dəftərxanasına təqdim olunduğu bildirilir.

21. Məktub Səkinə Zamanova və Mərziyə

Zeynalova tərəfindən 21 may 1909-ju il tarixdə Qafqaz janişininə yazılıb. Məktubun sonunda qeyd olunub ki, Səkinə Zamanova savadsız olduğu üçün onun əvəzinə Qulam Vahabov imza atıb. İmzalar fars dilindədir.

Məzmunu: Qardaşlarının heç bir günahı olmadığını, onun Tiflis müsəlmanları arasında böyük hörməti olduğunu bildirirlər. Xüsusi olaraq, onların ailəsinin erməni-müsəlman qırğını zamanı böyük zərər çəkdiyi və 11 yetim uşağın Nərimanovun himayəsində qaldığı göstərilir. Böyük qardaşları Salman Nərimanovun vəfat etdiyinə görə N.Nərimanovun həbsinin hər üç ailə üçün bir fəlakət olduğunu qeyd edir və onun azad olunmasını rəqib edirlər.

22. Bildiriş. 18 iyun 1909-ju il tarixdə Tiflis Şəhər Polis idarəsinin ərizəçiyə göndərilməsi üçün təqdim olunur.

Məzmunu: N.Nərimanovun həbsdən azad olunmasının imkansız olduğu bildirilir.

23. Bildiriş. 26 iyun 1909-ju il tarixində tərtib olunmuşdur.

Məzmunu: Yuxarıda sadalanan sənədlərin Qafqaz janişinin dəftərxanasına təqdim olunduğu bildirilir.

24. Məktub. 21 iyun 1909-ju il tarixində N.Nərimanov

tərəfindən Qafqaz janişininə yazılıb.

Məzmunu: 1909-ju il mart ayının 1-dən həbsə alındığını və bunun əsassız olduğunu bildirir. Artıq 6 ildir Odessa şəhərində tibb təhsili aldığını, sonunju təhsilini (1908-ji ilin yayı) heç Bakıda keçirmədiyini qeyd edir. Bakıya noyabrın 15-i imtahanlarını bitirəndən sonra gəldiyini göstərir. 1909-ju il fevral ayında isə Tiflis müsəlmanlarının xahişi ilə həkimlik fəaliyyətinə başlayıb. İlk axtarış zamanı evindən qeyri-qanuni heç nəyin tapılmadığı halda ertəsi gün Candarm idarəsinə çağırılıb və burada da dərhal həbs olunduğunu bildirir. Nə Tiflis komitəsi, nə də İran inqilabçıları ilə heç bir əlaqəsi olmadığını iddia edir və həbs jəzasının ləğv olunmasını xahiş edir.

25. Qafqaz janişininə Tiflis sakinləri Səkinə Zamanova və Mərziyə Zeynalova tərəfindən yazılmış yeni məktub. Məktub 1 iyul 1909-ju il tarixdə yazılıb. Məktubda onlar yenə də qardaşları N.Nərimanovun azad olunmasını xahiş edirlər.

26. Sənəd. Məxfidir.

İnfantesiyanın generalı Lvoviç tərəfindən Daxili İşlər Nazirliyinə yazılmış məktubdur. Məktub 17-18 iyul 1909-ju il tarixində tərtib olunub.

Məzmunu: N.Nərimanovun İran inqilabının «Müjtəhid» partiyasının Tiflis komitəsinin üzvü olduğunu sübut olunduğunu, onun inqilabi fəaliyyətinin nəinki İran tələbələrində, həmçinin rus tələbələrində də mənfi təsir göstərdiyini nəzərə alıb, Nərimanın Sibirə 5 illik sürgünə göndərilməsi xahiş edilir. Nazirdən alınacaq qərar haqqında sərənjamı gözlədiyini bildirir. Məktubla birgə Nəriman Nərimanovun siyasi fəaliyyəti barədə ittifaqın 130 vərəqlik araşdırmasının da göndərildiyi vurğulanır.

27. Sənəd tamamilə məxfidir.

Məktub 27-28 iyul 1909-ju il tarixində Tiflis qubernatoruna ünvanlanıb. N.Nərimanovun sürgün olunmaması xahişi ilə bağlı məktubun alındığı bildirilir.

Göstərilən tarixdən N.Nərimanovun saxlanılmasının artıq Daxili İşlər Nazirliyinin sərənjamına verilməsi tələb olunur. İmza aydın deyil.

28. Məktub Daxili İşlər Nazirliyinin Polis departamenti tərəfindən 29 avqust 1909-ju il tarixində Qafqaz janişininə göndərilib.

Məzmunu: N.Nərimanova 2 il müddətində Qafqaz janişinliyi hüduqlarında yaşamaq qadağan olunur. Onun jəza müddətinin 21 avqust 1909-ju il tarixindən hesablanması göstərilir.

29. Məktub 28 sentyabr 1909-ju il tarixdə Tiflis vətəndaşı Rizvan Nərimanov tərəfindən Qafqaz janişininə ünvanlanıb.

Məzmunu: N.Nərimanovun sürgün olunması haqqında qərarın onları pərişan etdiyini göstərir. Nəriman Nərimanovun xəstə olduğı üçün ona rəhm olunmasını rija edir. Heç olmazsa sürgün ünvanına özünün getməsinə ijjə verilməsini xahiş edir. Çünkü mərhələli səfər onun səhhətinə olduqja jiddi ziyan vura bilər.

30. Təjjili məhkəmə sənədidir. 3 oktyabr 1909-ju il tarixində Tiflis qubernatoruna ünvanlanıb.

Məzmunu: Rizvan Nərimanovun xahişinin haqlı olduğunu və N.Nərimanovun sürgün ünvanına öz hesabına getmək hüququ olduğunu bildirir. Bu haqda əlaqədar təşkilatların və xahişçinin məlumatlandırılması xahiş olunur.

İmza aydın deyil.

31.Məktub.

Qafqaz janişininə 30 iyul 1910-ju il tarixində Səkinə Zamanova və Mərziyə Zeynalova tərəfindən yazılmış

məktubdur.

Məzmunu: Qardaşları N.Nərimanovun sürgündən vaxtından əvvəl azad olunmasını xahiş edirlər.

32. 7 avqust 1910-ju il tarixində Qafqaz janişinin dəftərxanası tərəfindən Səkinə Zamanova və Mərziyə Zeynalovanın məktubuna javabdır.

Məzmunu: N.Nərimanovun sürgün olunma sərəncamının Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən verildiyindən, onun sonrakı taleyinin də bu qurumun səlahiyyətinə aid olduğu bildirilir. Buna görə də bu məktuba javab vermə hüququnun olmadığını qeyd edir.

33. Məktub. 7 yanvar 1912-ji il tarixində N.Nərimanov tərəfindən Həştərxan şəhərində Qafqaz janişininə yazılmışdır.

Məzmunu: Sürgün müddətinin artıq avqust ayının 21-də bitdiyini, buna görə də ona Bakıda yaşamağa ijasə verilməsini xahiş edir.

34. Məktub.

21/23 yanvar 1912-ji il tarixində Qafqaz janişinliyinin xüsusi şöbəsi tərəfindən Həştərxan şəhəri polis idarəsinə ünvanlanıb.

Məzmunu: Həştərxan şəhərində yaşayan N.NəRimanova, həbs jəzasının bitdiyinə görə, əvvəlki yaşayış yerinə qayıtmağa ijasə verildiyini bildirmək xahiş olunur.

35. Məktub.

21/23 yanvar 1912-ji il tarixində Qafqaz janişinliyinin xüsusi şöbəsi tərəfindən Tiflis qubernatoruna ünvanlanıb.

Məzmunu: N.Nərimanovun inzibati həbs jəza müddətinin bitdiyinə görə ona Qafqaz vilayətinin hüdudlarına qayıtmağa ijasə verildişi bildirilir.

Dəftərxana müdiri İvoviç və iş ijaçısı Stelbitskiy tərəfindən ünvanlanıb.

36. N.Nərimanov tərəfində yazılıb. 27 iyun 1902-ji il

tarixinə aiddir. İmzası ilə təsdiqlənib (surətidir).

Məzmunu: H.Z.Tağıyevdən ali məktəbdə təhsil almaq üçün maddi yardım aldığını və bu məbləği (2280 manat-5 il ərzində- ilk il 600 manat, sonrakı 3 ildə 360 man) iki il ərzində ödəyəcəyini bildirir.

37. Məktub.

N.Nərimanov tərəfindən H.Z.Tağıyevin kontoruna ünvanlanıb.

Məzmunu: Ona ayrılan aylıq 50 man. Məbləğin müəllim Axund molla Yusif Talıbzadə vasitəsilə anasına verilməsini xahiş edir.

Məktub 16 avqust 1903-jü il tarixində yazılıb.

38. Məktub.

16 aprel 1913-jü il tarixində Həştərxan şəhərindən N.Nərimanov tərəfindən H.Z.Tağıyevə göndərilib.

Məzmunu: Bildirir ki, Tağıyevin kontorundan aprelin 20-dən etibarən 24620 manat həjmində məbləğin (4 il ərzində hər ay 50 man. ödənilib) ödənilməsinə xahiş edir. Qeyd edir ki, təhsilini bitirəndən sonra bu məbləği ödəmək üçün aylıq məbləğin miqdarının təyin edilməsi haqqında Tağıyevin özünə müraciət etmiş, o isə «bu haqda sonra» danışmışdır.

Kontorun bu tələbini yerinə yetirə bilməyəcəyini və ayda 25 manat ödəmək iqtidarında olduğunu bildirir.

39. Azərbaycan İnqilab Komitəsinin sədri Nərimanova Bakı uyezdinin tər-k-silah komitəsinin sədri Baba Əliyevdən hesabat.

Məzmunu: Bakının 6 kəndinin tər-k-silah olunmasını- Maştağa, Buzovna, Mərdəkan, Şüvəlan, Qala, Türkan və həbs olunanların siyahısını göstərir. Həbs olunanların 1918-ji ildə «günahsız kəndliləri» qırdığını bildirir.

40. N.Nərimanova ünvanlanmış məruzə.

Məzmunu: 1918-ji ilin soyqırımı hadisələri ilə bağlıdır.

Əsasən, Lənkəran zonasında baş verən hadisələrin xronoloji ardıcılığı.

41. Az. SSR Xalq Komissarları Sovetinin sədri N.Nərimanova Julfa-Bakı dəmiryolunun Nəzarət komitəsinin sədri tərəfindən hesabat.

Məzmunu: Göstərilən marşrut üzrə görülmə işlər və vəziyyət barədə məlumat verir s.v.27.

N.NƏRİMANOVUN ÇAP OLUNMUŞ ƏSƏRLƏRİ

Türk –Azərbaycan dilinin müxtəsər sərf-nəhvi

Azərbaycan dilində.

Çap tarixi: 1899, Bakı.

Rus və müsəlman məktəblərində türkçə oxuyan uşaqlar üçün hazırlanmışdır.

Ölçüsü: 12x18 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 211.

Samouçitelğ tatarskoqo əzaka dlə russkix

Rus dilində.

Çap tarixi: 1900, Bakı.

Ölçüsü: 15,5x22,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 203.

Xolera-Vəba

Azərbaycan dilində.

Çap tarixi: 1909, Tiflis.

Ölçüsü: 10x16,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 212.

Tibb və islam

Azərbaycan dilində ərəb əlifbası ilə .

Çap tarixi: 1910, Həştərxan.

Ölçüsü: 8,5x13,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 209.

Aləmi-nisvan

Azərbaycan dilində:

Çap tarixi: 1329 hijri (1911)

Ölçüsü: 8x13sm; həjmi: 16 vərəq, s.v. 196.

Şamdan bəy

Azərbaycan dilində ərəb əlifbası ilə.

Çap tarixi: 1923, Bakı.

Ölçüsü: 15x23 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 215.

Biz Qafqaza nə şüar ilə gedirik

Azərbaycan dilində.

Çap tarixi: 1919, Həştərxan.

Ölçüsü: 15x21,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 197.

Azərbaycan İnqilab Komitəsi sədri yoldaş N.Nərimanovun Azərbaycan jümhuriyyəti daxilində müsafirəti

Azərbaycan dilində ərəb əlifbası ilə çap.

Ölçüsü: 15x20 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 216.

Poezdka predsdatele Azerbaydjanskoqo revalöüionnoqo Komiteta tov.N.Narimanova po Azerbayjanskoy respublike.

Rus dilində.

Çap tarixi: 30 sentyabr və 14 oktyabr, 1921, Bakı.

Ölçüsü: 15,5x22 sm; həjmi: 8 vərəq, s.v. 217.

Azərbaycan Sosialist Şura Jümhuriyyətinin əkinçilərinə

Azərbaycan dilində.

Çap tarixi: 1921, Bakı.

Ölçüsü: 17,5x22,5 sm; həjmi: 8 vərəq, s.v. 195.

Nadanlıq

Azərbaycan dilində.

Çap tarixi: 1923, Bakı.

Ölçüsü: 15x22 sm; həjmi: 40 vərəq, s.v. 204.

Nadir şah

Azərbaycan dilində ərəb əlifbası ilə çap.

Çap tarixi: 1923, Bakı.

Ölçüsü: 15x23 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 215.

Lenin və Şərq Məjmuə

Özbək dilində.

Çap tarixi: 1924, Moskva.

Ölçüsü: 13x17 sm; həjmi: 10 vərəq, s.v. 199.

N.Nərimanov və N.Rozanov –Traxom

Azərbaycan dilində.

Çap tarixi: 1924, Bakı.

Yeni türk əlifba komitəsi nəşriyyatında çap olunmuşdur.

Ölçüsü: 12,5x17 sm; həjmi: 9 vərəq, s.v. 210.

N.Nərimanov

Həmli arvad

Azərbaycan dilində.

Çap tarixi: 1924, Bakı.

Ölçüsü: 12,5x17 sm; həjmi: 8 vərəq, s.v. 213.

«Vsemirnae illöstraüie» curnalının üz qabığı

№ 3, 1925, Moskva.

N.Nərimanovun vəfatı münasibətilə çap olunmuşdur.

N.Nərimanov tabutda şəkli çəkilmişdir.

Ölçüsü: 26x34,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 34.

Paməti N.Narimanova Məjmuə

Çap tarixi: 1925, Moskva.

N.Nərimanovun vəfatı münasibətilə buraxılmışdır.

Ölçüsü: 17x26 sm; həjmi: 1 ədəd. s.v. 250.

«Lenin i Vostok» Məjmuə

Rus dilində.

Çap tarixi: 1925, Moskva.

Məjmuədə N.Nərimanovun «Lenin i Vostok» adlı məqaləsi vardır.

Ölçüsü: 17, 5x26 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 200.

N.Nərimanovun məqalə və məktubları

Azərbaycan dilində.

Çap tarixi: 1925, Bakı.

Rus dilindən tərcümədir.

Burada N.Nərimanovun qısa bioqrafiyası ilə yanaşı məqalə və məktubları çap olunmuşdur.

Kitabda aşağıdakı mövzularda materiallar vardır.

1. Başlanğıc əvəzinə.
 2. Bioqrafiya.
 3. Zaqafqaziya komissariyyatının sosialist üzvlərinə açıq məktubu.
 4. Zaqafqaziyaya biz nə kimi şüarla gedirik.
 5. Yoldaş N.Nərimanov tərəfindən Dağıstan imamı Şeyx həji Nəjməddin əfəndiyə yazılmış bir məktub.
- Ölçüsü: 12x17,5 sm; həjmi: 1 ədəd s.v. 201.

«Pir» və «Nadir şah» əsərləri

Rus dilində.

Çap tarixi: 1925, Moskva.

Ölçüsü: 16x24 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 207.

Nadir şah

Azərbaycan və rus dillərində latın və kiril əlifbası ilə.

Çap tarixi: 1926-1927, Bakı-Moskva.

1926-jı il çapının içərisində «Bahadır və Sona» romanı da daxil edilmişdir.

Ölçüsü: Müxtəlifdir, həjmi: 2 ədəd, s.v. 205.

Pir

Azərbaycan dilində.

Çap tarixi: 1930, Bakı.

Ölçüsü: 13x19 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 206.

Statği i pisğma

Rus dilində.

Çap tarixi: 1925, Moskva.

Ölçüsü: 15x21 sm; həjmi: 11 ədəd, s.v. 208.

Yenə

Rus dilində.

Çap tarixi: 1925, Moskva.

Kitabın üz qabığında N.Nərimanovun foto-şəkili verilmişdir.

Ölçüsü: 15x21,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 208.

Seçilmiş əsərləri

Rus dilində.

Çap tarixi: 1926.

Moskva-Leningrad.

Burada N.Nərimanovun 3 əsəri çap olunmuşdur:

1. Pir
2. Şamdan bəy
3. Nadanlıq

Eyni zamanda müxtəlif şəxslərin N.Nərimanov haqqındakı məqalələri də çap olunmuşdur.

Ölçüsü: 15,5x24 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 205.

Təbabətə aid risalə

Rus dilində.

Çap tarixi kitab naqis olduğu üçün məlum olmadı.

Ağız, diş və başqa üzvlərdən danışılır.
Ölçüsü: 14,5x22 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 262.

BAŞQALARININ ƏSƏRLƏRİ

D-ra F.M.Blömentale- «Obzor seroterapii i vaküinaüii» pri qlavneyşixğ zaraznıx bolezne»

Moskva, 1912-ci il.
Rus dilində.
Ölçüsü: 14,5x22 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 224.

Reçğ Pavloviça (Nitq)

Rus dilində makina çapı.
14 fevral 1926-cı il.
Məzmunu: N.Nərimanovun ədəbi və ictimai fəaliyyə-
tindən bəhs edir və onun nailiyyətlərindən danışılır.
Ölçüsü: 23x38sm; həjmi: 10 vərəq, s.v. 40.

Kurskaə A. – Şeir parçası

Rus dilində.
7 aprel 1943.
Mətn makinada çap olunmuşdur.

Şeir Gülsüm xanıma həsr edilmişdir.
Başlanır: Tı rodostğ mne dala Qölğsum.
Bitir: Lişğ tolğko ne podumay.
Ölçüsü: 15x21 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 185.

Şeir - Asya xanım

Rus dilində 1 sentyabr, 1943.
Bir vərəq ağ, saya kağıza göy mürəkkəblə yazılmışdır.
Başlanır: «Qölğsum, doroqaə...
Bitir: ... Təjeluö qrustğ i razveəng tosku.
Ölçüsü: 14,5x20 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 181.

Yenə

Rus dilində.
25 sentyabr, 1944.
Bir vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.
Başlanır: Qölğsum, v qodovhinu smerti Nadjafa...
Bitir: ... Dostoyno zakrepihğ!
Ölçüsü: 14,5x20,5 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 182.

Vera İnber – «Sın i matğ» (oçerk)

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.
Ağ, saya kağızlara makinada çap edilmişdir. Üzərində göy mürəkkəblə təshihlər aparılmışdır.
Əsər Nərimanova Gülsüm xanım və oğlu Nəjəfə həsr edilmişdir.
Başlanır: Sıng i matğ...
Bitir: ... Jmu Vaşu materinskuö ruku.
Ölçüsü: 19,5x30 sm; həjmi: 3 vərəq, s.v. 183.

Yenə

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

5 vərəq ağ, saya kağızlara makinada çap edilmişdir.

Nərimanovun oğlu Nəjəfin jəbhədə göstərdiyi igidlik haqqında yazılmış oçerkdir.

Başlanır: Mnoqouvajaemaə Qölğsum xanum...

Bitir: ... Mı pridem k tebe - tvoi sını.

Ölçüsü: 21x30 sm; həjmi: 5 vərəq, s.v. 184.

Mənsur şeir parçası

10 şaban 1333.

Naməlum bir foto şəkilin arxasına qara mürəkkəblə ərəb əlifbası ilə yazılmışdır.

Məzmunu: İnsanlara mürəjət edib onları qəm və küdurətdən uzaq olmağa, dostluqda sədaqətə, gülərüzlə, sədaqətlə ömür sürməyə, polad kimi möhkəm fikirli, Fərhad kimi iradəli olmağa çağırır.

Ölçüsü: 13,5x8,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 193.

Şeir

Rus dilində.

Kim tərəfindən yazıldığı və yazılma tarix qeyd edilməmişdir.

Ağ, saya kağıza makinada çap edilmişdir.

Şeir N.Nərimanovun Genuya şəhərinə konfransa getməsi münasibətilə yazılmışdır.

Başlanır: Edet vojdg naş v Qenuö...

Bitir: ...Dayte kukiş i qroşi.

Ölçüsü: 20,5x34 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 42.

**MÜXTƏLİF MƏKTUBLAR, DƏVƏTNAMƏLƏR,
ƏRİZƏLƏR, TƏLİQƏLƏR VƏ PROTOKOLDAN
ÇIXARIŞ**

49 №-li uşaq bağçasından-Leningrad uşaqlarına

Yazıldığı tarix: 14 aprel 1942.

Rus dilində.

1 vərəq sarı, təkizgili kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Məktubla Leningrad uşaqlarının vəziyyətini soruşur və özləri haqqında məlumat verirlər.

Başlanır: Doroqie, qorəço löbimie detişki...

Bitir: ... po ix poruçeniö napisali...

Ölçüsü: 16,5x20,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 187.

Şuradan Veranika Aleksandrovnaya

Rus dilində.

23 iyun 1942.

Bir vərəq ağ, tək izgili kağıza qara mürəkkəblə ya-

zılmışdır.

Maddi vəziyyətləri haqqında danışılır.

Başlanır: Zdravstvuyte doroqie...

Bitir: ...zatem do svidaniə pisala. Şura.

Ölçüsü: 16,5x20,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 194.

Yenə

Rus dilində.

4 iyul 1942.

Bir vərəq ağ, dama-dama dəftər kağızına qara mürəkkəblə yazılmışdır.

Məktubla öz işi haqqında məlumat verir.

Başlanır: Zdravstvuy doroqəə...

Bitir: ... üeluö krepko.

Ölçüsü: 17,5x20 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 164.

Yenə

Molotov şəhərinin yeməxanalar tresti kollektivindən Qusakov adına xəstəxananın tibb işçiləri rəhbərlərinə.

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Bir vərəq, çəhrayı saya kağıza qara mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Bir may bayramı münasibətilə təbrik edib jəbhə üçün yaxşı işləyəjəklərini və uşaqlara kömək təşkil edəjəklərini bildirirlər.

Başlanır: Rukovoditeləm medpersonala...

Bitir: ...q.Molotov Kirovskoqo trest i stalovix.

Ölçüsü: 17x35 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 190.

Ərizə

Rus dilində.

27 oktyabr 1950.

Ağ, tək jizgili və saya kağızlara mürəkkəblə yazılmışdır.

46 Nəli uşaq evinin hamilik şurasından Moskva Sovetinin və Yüngül Sənaye Nazirinin müavininə. 46 №-li uşaq evi üçün əlavə yaşayış sahəsi və uşaq geyimləri verilməsi xahiş edilir.

Ölçüsü: Müxtəlifdir, həjmi: 3 vərəq, s.v. 166.

Ərizə

Rus dilində.

27 mart 1953.

Ağ, saya kağızlara makinada çap edilmişdir.

Merzlikina E.M. tərəfindən Xuruşova Moskvada yaşadığı evin ona qaytarılması üçün sərənjam verməsini xahiş edir.

Ölçüsü: 20,5x29,5 sm; həjmi: 4 vərəq, s.v. 186.

Təliqə

Rus dilində.

10 dekabr 1946.

Bir vərəq ağ, tək jizgili dəftər kağızına makinada çap edilmişdir.

RSFSR Maarif Nazirinin müavindən Azərbaycan SSR Maarif Nazirliyinə Hərbi hissələrin və əhəlinin uşaq evlərinə kömək göstərmələri haqqındadır.

Ölçüsü: 16x20 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 171.

Yenə

Moskva şəhəri Qırmızı Xaç jəmiyyətindən RSFSR
Baş Soveti sədrinə.

Rus dilində.

6 dekabr 1948-ci il. Moskva, makina çapı.

Məzmunu: Merzlikina üçün Moskva ətrafında fin evi
və həyətyanı torpaq sahəsi verilməsini xahiş edirlər.

Ölçüsü: 21x36 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 191.

Yenə

Rus dilində.

31 oktyabr 1950-ci il.

1 vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazıl-
mışdır.

Təliqə SSRİ Yüngül Sənaye Nazirliyinə göndərilərək
Bauman rayonunun uşaq evi üçün lazım olan
materialların buraxılmasına sərənjam vermələri xahiş
olunur.

Təliqə ştamplə və möhürlə təsdiq edilmişdir.

Ölçüsü: 21x29 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 167.

Təliqə (surəti)

Rus dilində.

Volnovax şəhəri.

Yazılış tarixi qeyd edilməmişdir.

Bir vərəq ağ, saya kağıza makina çapı ilə yazılmışdır.

Volnovax Zəhmətkeş Deputatları Soveti İjraiyyə Komitəsinin sədrindən, İqnatyev Soveti Zəhmətkeş Deputatları Kənd Soveti sədri Seqirov və Volnovax uşaq evinin müdiri Babkin tərəfindən uşaq evinin təmiri və başqa məsələlər üçün bir yük maşını verilməsini xahiş edirlər.

Təliqənin surəti Gülsüm xanıma göndərilmişdir.
Ölçüsü: 20x31sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 171.

723 və 107 №li qərardan çıxarışlar

Rus dilində.
23 fevral 1946.
İki vərəq blanka makinada çap edilmişdir.
Bauman rayonu İjraiyyə Komitəsinin Xalq Deputatları
Sovetinin qərarından çıxarılmışdır. Qərarda 38 №-li uşaq
evinin hamilik şurasının tərkibi təsdiq edilir.
Ölçüsü: 21,5x29 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v.119.

FOTOLAR

N.Nərimanov müxtəlif dövrlərdə və müxtəlif vəziyyətlərdə.
Ölçüsü: Müxtəlifdir, həjmi: 6 ədəd, s.v. 47.

Yenə

N.Nərimanov tək, başıaçıq, ayaq üstə dayanmışdır.
Ölçüsü: 16,5x28 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 44.

Yenə

N.Nərimanov tək bütöv fonda çəkilmişdir, başıaçıq.
Ölçüsü: 16x28 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 44.

Yenə

N.Nərimanov tək, ayaq üstə dayanmışdır. Sol əlini şalvar jibinə qoymuş, sağ əli ilə söykənmişdir.

Foto Həştərxanda çəkilmişdir.

Ölçüsü: 10x16,5 sm; və 7x14,5 sm; həjmi: 2 ədəd, s.v. 45.

Yenə

N.Nərimanov tək, ağ fonda çəkilmişdir.

Ölçüsü: 13x17 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 45.

Yenə

N.Nərimanov tək, ayaq üstə durmuşdur, əlində qəzet tutduğu vəziyyətdə.

Ölçüsü: 6,5x13 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 46.

Yenə

N.Nərimanov başıaçıq, tək.

Ölçüsü: 10x11,5 sm; həjmi: 2 ədəd, s.v. 46.

Yenə

N.Nərimanov tək. Şəkil qara fonda çəkilmişdir. N.Nərimanov qara paltarda, başıaçıq oturmuşdur.

Ölçüsü: 26x20,5 sm; həjmi: 2 ədəd, s.v. 48.

Yenə

N.Nərimanov tək. Əynində yapınji, başında papaq,

ayaq üstə dayanmışdır.

Ölçüsü: 17,5x24 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 49.

Yenə

N.Nərimanov iş otağında, başıaçıq, ağ paltarda, əlində qələm yazı yazarkən çəkilmişdir.

Ölçüsü: 24x20 sm; həjmi: 3 ədəd, s.v. 50.

Yenə

N.Nərimanov tək, ayaq üstə durmuş, əynində yapınjı və başında papaq vardır.

Ölçüsü: 9x14 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 46.

Yenə

N.Nərimanov bədən tərbiyəçiləri və hərbi döyüşçülər arasında. N.Nərimanov arxa tərəfdə stulda oturmuşdur. 1923-jü ildə çəkilmişdir.

Ölçüsü: 14x9 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 60.

Yenə

N.Nərimanov qrup ilə.

Sağ tərəfdə 2-jı yerdə, başında papaq, əynində palto ayaq üstə durmuşdur.

Ölçüsü: 16x22,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 66.

Yenə

N.Nərimanov qrup içərisində. Ortada, əynində palto və başında papaq ayaq üstündə dayanmış və nə isə oxuyur.

Ölçüsü: 26,5x22 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 71.

Yenə

N.Nərimanov qrup içərisində.
Ölçüsü: 7x13 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 61.

Yenə

N.Nərimanov qrup içərisində uzanmış vəziyyətdədir.
Ölçüsü: 23x17 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 62.

Yenə

N.Nərimanov qrup ilə. Ortada bir şəxslə görüşdüyü yerdə ayaq üstə çəkilməmişdir.
Ölçüsü: 26,5x22 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 68.

Yenə

N.Nərimanov süvarilərlə birlikdə. Solda beşinci yerdə ağ paltarda at üstündə.
Ölçüsü: 21,5x14 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 64.

Yenə

N.Nərimanov bir qrup süvarilərlə. N.Nərimanov soldan dördüncü yerdə, ağ paltarda at üstündə.
Ölçüsü: 21x13,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 63.

Yenə

N.Nərimanov öz süvariləri ilə qabaq jərgədə, ağ at üstündə.
Ölçüsü: 4x11,6 sm; 1 ədəd, s.v. 64.

Yenə

N.Nərimanov iki hərbi şəxs ilə. Ortada ayaq üstə durmuşdur.

Ölçüsü: 13x10,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 59.

Yenə

N.Nərimanov Həştərxanda müəllim və tələbələrle birlikdə.

N.Nərimanov sağ tərəfdə, ikinci yerdə ayaq üstə, başında şlyapa və əlində papiros dayanmışdır.

Ölçüsü: 24,5x20,5 sm; həjmi: 2 ədəd, s.v. 72.

Yenə

N.Nərimanov Azərbaycan kəndliləri arasında. N.Nərimanov 3-jü jərgədə sağdan beşinci adamdır. Əynində palto, başında şlyapa oturmuşdur.

Ölçüsü: 25,5x23,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 65.

Yenə

N.Nərimanov Azərbaycan rayonlarında kütlə içərisində. N.Nərimanov ortada başıaçıq, paltoda oturmuşdur.

Ölçüsü: 26,5x22 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 65.

Yenə

N.Nərimanov qadınlar arasında. 2-ji jərgədə ortada, əynində palto, başında papaq oturmuşdur.

Ölçüsü: 24x20 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 67.

Yenə

N.Nərimanovun Bakıya gələrkən xalq tərəfindən qarşılanması əks edilmişdir.

Ölçüsü: 26,5x21,5 sm; həjmi: 2 ədəd, s.v. 73.

Yenə

N.Nərimanov bəjisi oğlu ilə birlikdə. N.Nərimanov sağda başıaçıq stulda oturmuşdur.

Ölçüsü: 8,5x13,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 56.

Yenə

N.Nərimanov bir nəfərlə.

N.Nərimanov ağ paltar geymiş, oturduğu vəziyyətdə çəkilmişdir.

Ölçüsü: 13,5x18 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 58.

Yenə

N.Nərimanov bir nəfərlə. Nərimanov sağ tərəfdə sənəlidə oturmuşdur.

Ölçüsü: 12x16,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 57.

Yenə

N.Nərimanov bir nəfərlə. N.Nərimanov sol tərəfdə ayaq üstə dayanmışdır.

Ölçüsü: 8,5x13,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 55.

Yenə

N.Nərimanov kütlə içərisində. Sağdan 5-ci yerdə, əynində palto, başında şlyapa oturmuşdur.

Ölçüsü: 25x19 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 70.

Yenə

N.Nərimanov kütlə içərisində.

Ortada, əynində palto və başında şlyapa, ayaq üstə dayanmışdır.

Ölçüsü: 29,5x23,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 69.

Yenə

N.Nərimanov qrup ilə, soldan 3-cü yerdə hərbi paltar-da.

Ölçüsü: 23,5x19 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 68.

Yenə

N.Nərimanov qrup ilə, sağ tərəfdə əlində curnal tutmuşdur.

Ölçüsü: 26x20,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 64.

Yenə

Genuya konfransında Sovet nümayəndələri ilə birlikdə.

Ölçüsü: müxtəlif; həjmi: 3 ədəd, s.v. 76.

Yenə

Sovet ordusunun Bakıya gəlişi, Bakı vağzalında dayanmış vaqonun damında 23 hərbi oturmuşdur. Foto qalın şəkil kartonuna yapışdırılmışdır.

Ölçüsü: 26,5x21,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 75.

Yenə

N.Nərimanovun 30 illik yubileyi keçirilərkən çəkilmişdir.

Ölçüsü: 35x25 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 74.

Yenə

N.Nərimanov və Gülsüm xanım. İstirahət evində olarkən qrup ilə çəkilmişlər. N.Nərimanov ağ paltarda, başıaçıq, 1-ci jərgədə qabaqda dayanmışdır.

Ölçüsü: 13x23 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 54.

Yenə

N.Nərimanov və Gülsüm xanım. Şəkil qəhvəyi fonda çəkilmişdir. N.Nərimanov qabaqda stulda oturmuşdur, başıaçıq, qəhvəyi kostyumda.

Ölçüsü: 10x14 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 51.

Yenə

N.Nərimanov ailəsi ilə birlikdə, qrup içərisində Kislovodskda. Nərimanov və Gülsüm xanım stol arxasında oturmuşlar.

Ölçüsü: 14x9 sm; həjmi: 3 ədəd, s.v. 52.

Yenə

N.Nərimanov ailəsi ilə birlikdə. Nərimanov sağ tərəfdə qara kostyumda və başında ağ kepka ayaq üstə dayanmışdır.

Ölçüsü: 12,5x7,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v.53.

Yenə

N.Nərimanov, Gülsüm xanım və onların oğlu Nəjəf. Foto Kislovodskda çəkilmişdir. Arxa üzündə Gülsüm xanımın qeydi vardır.

Ölçüsü: 5x14 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v.52.

Yenə

N.Nərimanov, Gülsüm xanım və Nəjəf. Foto Kislovodskda çəkilmişdir. Şəkin arxa üzündə Gülsüm xanımın qeydi vardır.

Ölçüsü: 14x9 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 52.

Yenə

N.Nərimanov, Gülsüm xanım və Voroşilovun arvadı qrup içərisində. Foto Kislovodskda çəkilmişdir. Arxa üzündə şəkilin çəkilmə şəraiti haqqında qeyd vardır.

Ölçüsü: 13x8 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 53.

Yenə

N.Nərimanov tabutda. Foto 1925-jı ildə çəkilmişdir.

Ölçüsü: 32x25 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 78.

Yenə

Gülsüm xanım anası və oğlu Nəjəflə Leninqradda.
Ölçüsü: 9x14 sm; həjmi: 2 ədəd, s.v. 84.

Yenə

Gülsüm xanımın atası Mir Kazım Əliyev. Tək, qəhvəyi
fonda çəkilmişdir.
Ölçüsü: 6,5x11 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 100.

Yenə

Gülsüm xanım və oğlu Nəjəf N.Nərimanovun qəbrini
ziyarət edərkən. Qış paltarında.
Ölçüsü: 27x19,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v.83.

Yenə

1929-ju il Celeznovodsk. Gülsüm Nərimanova qrup
içərisində. Gülsüm xanım yuxarıdan 2-ji jərgədə, ortada
qara paltarda oturmuşdur.
Ölçüsü: 23x18 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 85.

Yenə

Mətnlər ərəb əlifbası ilə şəkillərin altında yazılmışdır.
Burada 10 rəsm əks etdirilmişdir.

Məzmunu: Azərbaycan türk mətbuat şöbəsi nəşriyyatı
Azərbaycan İnkilab Komitəsinin sədri N.Nərimanovun 30
sentyabrdan 14 oktyabra qədər Azərbaycan jümhuriyyəti
daxilində etdiyi ezamiyyətlərdən alınan şəkilləri bir iri
həjmlı vərəqdə çap etmişdir. (Ujar, Şuşa, Təvüs şəhərlə-
rindəki mitinq iştirakçıları ilə birlikdə)

Ölçüsü: 45x62 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 77.

Yenə

1947-ci il.

Gülsüm xanım Bauman uşaq evinin uşaqları ilə birlikdə.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 3 ədəd, s.v. 86.

Yenə

1953-cü il.

Nərimanova Gülsüm xanım tabutda.

Müxtəlif vəziyyətdə bir neçə dəfə çəkilmişdir. Gülsüm xanım tabutda uzanmış, ətrafında adamlar dayanmışdır.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 11 ədəd, s.v. 87.

Yenə

Gülsüm xanımın qəbrinin fotosu.

Baş daşının üzərində adı, familyası, təvəllüdü və ölüm tarixi qeyd edilmişdir.

Baş daşında «Doroqoy sestre ot brata Mir Aslana» sözləri yazılmışdır. Buradan bir daha məlum olur ki, ömrünü siyasi-ictimai işlərə sərf edən qadını Sovet hökuməti qiymətləndirməmiş, onun qəbrini belə götürməmişdir.

Ölçüsü: 9,5x14,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 88.

Yenə

Nəjəfin uşaqlıq dövründə müxtəlif vəziyyətdə çəkdiyi şəkli.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 3 ədəd, s.v. 94.

Yenə

Nəjəfin müxtəlif dövrlərdə çəkilmiş şəkilləri.

Bu şəkillərdən anjaq birinin üzərində 1940-jı il tarixi qeyd olunmuşdur.

Fotoların bəzisinin arxasında Gülsüm xanımın qeydləri vardır.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 10 ədəd, s.v. 92.

Yenə

Nəjəfin şəkil albomu.

Albom şagird dəftərindən ibarətdir. Nəjəfin müxtəlif yaşlarda və formalarda çəkdiyi şəkillər dəftərə yapışdırılmışdır.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 13 ədəd, s.v. 95.

Yenə

Nəjəfin tək iki fotosu. Birində başıaçıq, o birində isə şlyapa ilə çəkilmişdir.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 2 ədəd, s.v. 90.

Yenə

Nəjəf tək və bir nəfərlə

Şəkil qara fonda çəkilmişdir.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 2 ədəd, s.v. 96.

Yenə

Nəjəf məktəb yoldaşları və müəllimləri ilə birlikdə. Nəjəf yuxarıdan 2-ci sırada, soldan 3-cü yerdə dayanmışdır.
Ölçüsü: 25,5x20 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 98.

Yenə

Nəjəf yoldaşları arasında.
Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 2 ədəd, s.v. 97.

Yenə

Nəjəf müxtəlif vəziyyətlərdə. Fotolar tək və qrup ilədir. Vətən müharibəsi dövründə jəbhədə çəkilmişdir. Fotoların bəzisinin arxasında Gülsüm xanımın oğluna aid qeydləri vardır.
Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 6 ədəd, s.v. 104.

Yenə

Nəjəfin müxtəlif vəziyyətdə və ayrı-ayrı şəkilləri.
Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 6 ədəd, s.v. 91, 93.

Yenə

Nəjəfin müxtəlif dövrlərdə çəkilmiş şəkilləri.
Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 15 ədəd, s.v. 89.

Yenə

Nəjəf Nərimanovun qəbrinin fotosurəti.
Müxtəlif vəziyyətlərdə fotoya alınmışdır.
Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 8 ədəd, s.v. 99.

Yenə

N.Nərimanovun bajısı, tək.
Ölçüsü: 2,5x3 sm, həjmi: 1 ədəd, s.v. 101.

Yenə

Aktyor A.Şərifov Nadir şah rolunda.
Ölçüsü: 10,5x18 sm, həjmi: 1 ədəd, s.v. 105.

Yenə

Kim olduqları məlum olmadı. Arxa üzündə yadigar olaraq Xanım adlı bir nəfərə verildiyi haqqında qeyd vardır. Biz həmin şəkli kitabımıza əlavə edir və onların kimliyini müəyyənləşdirməyə imkanı olan yoldaşlardan xahiş edirik ki, bu haqda AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutuna məlumat versinlər. Əvvəlcədən minnətdarlığımızı bildiririk.

Ölçüsü: 13,5x9 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 103.

Yenə

Gülsüm xanımın uşaqlıq dövrü, tək.
Ölçüsü: 15x24, həjmi: 1 ədəd, s.v.79.

Yenə

Gülsum xanım çərkəz paltarında.
Ölçüsü: 4x6 sm, həjmi: 1 ədəd, s.v. 79.

Yenə

Gülsüm xanım tək, mixəyi fonda.
Ölçüsü: 11x16 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 80.

Yenə
(Gülsüm xanım ailəsi ilə birlikdə)

Bu fotolar Borcomidə, Kislovodskda və Bakı ətrafında istirahət edərkən çəkilmişdir.

1) Gülsüm xanım tək; 2) oğlu Nəjəf ilə; 3) anası və oğlu ilə; 4) qrup içərisində N.Nərimanov ilə birlikdə çəkilmişdir. Fotoların arxasında Gülsüm xanım istirahət etdiyi müddətdə öz təəssüratını qeyd etmişdir.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 8 ədəd, s.v. 80.

Yenə

Gülsüm xanım oğlu Nəjəf ilə.

Ölçüsü: 7,5x15 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 81.

Yenə

Gülsüm xanım oğlu Nəjəf ilə. Qış paltarında, ayaq üstə.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 2 ədəd, s.v. 82.

Yenə

Gülsüm xanım oğlu Nəjəflə ayaq üstə çəkilmişdir.

Ölçüsü: 10,5x16,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 81.

CURNAL VƏ QƏZETLƏR

Vestnik Evropı (curnal)

Rus dilində, 1908.
Həjmi: 1 ədəd, s.v. 269.

İstorii-politiki-literaturı (curnal)

Rus dilində, Peterburq, 1908.
Həjmi: 1 ədəd, s.v. 270.

Molla Nəsrəddin

Azərbaycan dilində, Bakı, 1910.
Həjmi: 1 ədəd, s.v. 272.

Müxtəlif qəzetlər

Veçernəe Moskva, Kaspiy, Kommunist, Bakinskiy raboçiy

Rus və Azərbaycan dillərində. 1914, 1922, 1947 1951.
Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 4 ədəd, s.v. 276.

Füqərayi- Füyuzat

1 sentyabr 1920. Bakı, çap.
Ölçüsü: 24x33 sm; həjmi: 16 vərəq, s.v. 274.

Krasnae Niva (curnal)

8 fevral 1925-ji il. Moskva.

N.Nərimanovun 30 illik fəaliyyətinə həsr edilmişdir.
Ölçüsü: 22,5x30,5 sm; həjmi: 25 vərəq, s.v. 271.

Qəzet kəsikləri

Rus dilində. 22 mart 1925-jı il.
N.Nərimanovun ölümü münasibətilə qəzetlərdən
kəsilib götürülmüşdür. («İzvestiə» və b.)
Ölçüsü: müxtəlifdir, həjmi: 4 ədəd, s.v. 277.

Moskovskiy proletariy

1 aprel 1925-jı il, Moskva.
Nəriman Nərimanova həsr edilmişdir. Nərimanov ta-
butda çəkilmişdir.
Ölçüsü: 22x531 sm; həjmi: 12 vərəq, s.v. 273.

Moskovskiy komsomoleü (qəzet)

Şənbə, 3 mart 1951. Moskva.
Ölçüsü: 42x60 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 275.

Azərbaycan ijtimai Şura jumhuriyyətinin Xalq Ko- missarları şurasının dekreti

Azərbaycan dilində, 1921-jı il, Bakı.
İmzalarda N.Nərimanovun da adı vardır.
Həjmi: 1 vərəq, s.v. 282.

Gənjə mahalının fərarilərlə mübarizə edən komitənin elanı

Azərbaycan və rus dillərində.
1921-jı il, Gənjə.

II HISSƏ

**GÜLSÜM XANIMIN
TƏRJÜMEYİ-HALI
VƏ XATİRƏLƏRİ**

Tərcümeyi-hal

Avtoqraf.

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

3 vərəq ağ, saya kağıza makinada çap edilmişdir.

Başlanır: Rodilasğ v 1900 qodu v q.Baku...

Bitir: ...qde naqrajdeno znaçkom «otliçnik
sanitarnoy oboronı SSSR».

Məzmunu: Gülsüm xanımın anadan olduğu ildən
1945-jı ilə qədərki tərcümeyi-halı.

Ölçüsü: 20,5x29,5 sm; həjmi: 1 vərəq, (3 surət).

Məktub və ərizələrin surətləri

Rus dilində.

Avtoqraf, 1941-43-jü illər.

Tək jizgili vərəqləri olan bir ümumi dəftərə qara və bənövşəyi mürekkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Gülsüm xanım oğlu Nəjəfə, müxtəlif şəxslərə yazdığı məktub və ərizələrin və eyni zamanda oğlu Nəjəfin ona yazdığı məktubların surətlərini öz xətt ilə köçürmüşdür.

Oğlu Nəjəfi vətən uğrunda janla-başla vuruşmağa çağırır və onunla əlaqədar məsələlərdən bəhs edir.

Ölçüsü: 18x22 sm; həjmi: 1 ümumi dəftər, 45 vərəq, s.v. 123.

Müxtəlif sənədlər

Rus dilində əlyazma və makina çapı.

Yazıldığı tarixlər: 1919, 1921, 1924, 1930, 1931, 1941, 1945, 1947.

Müxtəlif növ kağızlara yazılmışdır.

Gülsüm xanıma aid arayış, şəhadətnamə, vəsiqə və eyni zamanda Gülsüm xanım tərəfindən yazılmış məktubun surəti (oğlu Nəjəfə), məqalələr, Gülsüm xanımın təjümeyi-halı və s.-dən ibarətdir.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 19 vərəq, s.v. 118.

Arayışlar

Rus dilində. Yazıldığı tarixlər:

1922, 1931, 1932, 1939, 1949 illər.

Ağ kağızlara bənövşəyi mürekkəblə və makina çapı ilə yazılmışdır.

Müxtəlif təşkilatlar tərəfindən Gülsüm xanıma təcrübəyə getdiyi və ailələrə yaxından kömək etdiyi müaliyə və s. üçün verilmişdir.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 10 ədəd, s.v. 114.

Ərizələr

Rus dilində.

Yazıldığı tarixlər qeyd edilməmişdir (yalnız ərizənin birində 1950-ci il qeyd olunmuşdur).

Ağ, tək jizgili və saya kağızlara əl və makina çapı ilə yazılmışdır.

Ərizələr müxtəlif dövlət nümayəndələrinə Nərimanova Gülsüm xanım tərəfindən göndərilmişdir.

Məzmunu: Gülsüm xanım xəstə olduğu üçün Kreml yeməxanasından ona yemək verilməsinə sərənjam vermələrini, oğlu Nəjəf üçün kiçik abidə qoyulmasını

xahiş edir.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 7 vərəq, s.v. 166.

Xasiyyətnamə

Rus dilində.

1944-1946-jı illər.

Ağ, saya vərəqlərə makina çapı ilə yazılmışdır.

Xasiyyətnamələr müxtəlif təşkilatlardan Gülsüm xanıma verilmiş və onun öz işində həmişə aktiv, səliqəli və tərbiyəli olduğu göstərilmişdir.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 15 ədəd, s.v. 122.

GÜLSÜM XANIMIN OĞLU NƏJƏF HAQQINDA XATİRƏLƏRİ

Avtoqraf.

Rus dilində.

1943-jü il.

İki vərəq ağ, saya kağıza qara mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Nəjəfin məktəbdə oxuduğu dövrdə yoldaşlarına münasibətindən və s. bəhs edir.

Başlanır: Seqodnə 30-qo oktyabrya pal perviy sneq...

Bitir: ...Sudba tak nespravedlivo nakazıvaet menə.

Ölçüsü: 17,5 x20,5 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 124.

Yenə

Avtoqraf.

Rus dilində.

Harada və nə vaxt yazıldığı qeyd edilməmişdir.

Ağ, jizgili vərəqlərə bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Başlanır: Den bıl pasmurnıy...

Bitir: ... Sam budeş kuşat moya çernaya maka,

ponətno?

Məzmunu: Gülsüm xanımın oğlu Nəjəfin uşaqkən etdiyi hərəkətləri və s. haqqında xatirələri.

Ölçüsü: 20x28 sm; həjmi: 4 vərəq, s.v. 124.

Yenə

Avtoqraf.

Rus dilində.

Yazıldığı tarix və yeri qeyd edilməmişdir.

Bir vərəq sarı, saya kağıza qara karandaşla yazılmışdır.

Məzmunu: Nəjəfin doğulduğu dövrü təsvir edir.

Başlanır: Gta moə briqada...

Bitir: ... Tak rodilsə moy sın- Nadjaf tēja-
lie qodı rodinı...

Ölçüsü: 13,5x19,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 124.

Yenə

Avtoqraf.

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

İki vərəq ağ, saya kağıza qara mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Gülsüm xanım oğlu Nəjəfin kiçik yaşlarında atası haqqındakı suallarına verdiyi cavabları qələmə almışdır.

Başlanır: Xoçu bıtğ takim, kak moy papa...

Bitir: ... idi spatğ mamoxka.

Ölçüsü: 17,5x20,5 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 124.

**MÜXTƏLİF İDARƏ VƏ ŞƏXSLƏRİN GÜLSÜM XANIMA
MƏKTUBLARI**

**Azərbaycan Xalq Komissarları şurasının Xüsusi
Müdafiə hissəsinin müdiriyyətdən**

Rus dilində.

2 avqust 1921-ci il.

Bir vərəq ağ, saya kağıza makinada çap edilmişdir.

Bütün komandaya sovqat göndərdiyi üçün Gülsüm
xanıma öz təşəkkürlərini bildirirlər.

Başlanır: Tovarih Narimanovoy...

Bitir: ...Naçalnik Osobaqo otrəda oxranı Az
Sov Narkoma.

Ölçüsü: 21x13 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 132.

Freyberqdən

Rus dilində.

Yazıldığı tarix: 28 may 1932-jı il, Bakı.

Bir vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Gülsüm xanımdan aldığı sovqat üçün öz təşəkkürünü bildirir və institut həyatından bəhs edir.

Başlanır: Prejde vseqo ot duşi bloqodarö tebə...

Bitir: ...budu oçenğ blaqodarno.

Ölçüsü: 11x34,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 162.

Nərimanov Nəjəfdən

Rus dilində.

12 oktyabr 1940-jı il. II-III-IV məktubların tarixi yoxdur.

Bənövşəyi mürəkkəblə, poçta kartoçkasına qara kərandaşla yazılmışdır.

Məzmunu: Ailəvi məsələlərdən bəhs edir.

Başlanır: Mama privet...

Bitir: ...xoroşiy qorod, luçşe Kieva. Oçenğ mnoqo burjuev spekuləntov.

Ölçüsü: 14x9 sm; həjmi: 4 ədəd, s.v. 149.

O.Kuybışeva

Rus dilində.

21 yanvar 1942-jı il.

Bir vərəq ağ, təkjizgili kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Gülsüm xanımın verdiyi məktubu lazımı yerinə göndərdiyini xəbər verir.

Başlanır: Uvajaemə t. Narimanova...

Bitir: ...Privet.

Ölçüsü: 16,5x21 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 146.

Yenə

Rus dilində.

12 fevral 1942-jı il, Kuybışeva.

Bir vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Nəjəf haqqında Gülsüm xanıma məlumat verir.

Başlanır: Uvajaemaə t. Narimanova...

Bitir: ... Şlō privet...

Ölçüsü: 15x18,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 146.

Sazanov M.

Rus dilində.

6 sentyabr 1943-jü il.

Bir vərəq poçt kartoçkasına göy mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Nəjəflə bir hissədə olan Sazanov onun salamatlığından xəbər verir.

Başlanır: Zdravstuyte mnoqouvajameə t.Narimanova.

Bitir: ...S frontovım privetom.

Ölçüsü: 15x10 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 154.

Somova

Rus dilində.

11 yanvar 1942-jı il, Saratov.

İki vərəq ağ, təkjizgili dəftər kağızına bənövşəyi mü-

rəkkəblə yazılmışdır

Məzmunu: Nəjəf haqqında məlumat verir.

Başlanır: Doroqə Qölğsum xanum...

Bitir: ...pişite mne pişmo moemu adresu...

Ölçüsü: 16,5x20 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 155.

Sazanov Nikolay Mixayloviç

Rus dilində.

13 sentyabr 1943-jü il.

Ağ, tək jizgili dəftər kağızına göy mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Məktub Nəjəfin jəbhə yoldaşı tərəfindən yazılmışdır. Onun nəjə həlak olması haqqında gördüklərini qeyd etmişdir.

Başlanır: Zdravstvuyte mnoqouvajaemaə tov. Na
rimanova soobşaə vam o smerte vaşeqo
sına Nadjafa...

Bitir: ... Privet iz fronta.

Qeyd: Sazanovdan birinci məktub 6.09.43-jü ildə yazılıb. Ondan bir həftə sonra ikinci məktubunda yazmışdır ki, o məktubun məzmununu açmaq-Nəjəfin hansı bəd qüvvələr tərəfindən həlak olmasını müəyyənləşdirmək çətinidir.

I məktub açıq poçta kağızında göy rəngli mürəkkəblə yazılmışdır.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 3 vərəq, s.v. 154.

5012 №-li hospitalın kollektivi tərəfindən

Rus dilində makina çapı.

Yazıldığı tarix: 4 oktyabr 1943-jü il.

Məzmunu: Gülsüm xanıma Nəjəfin ölümü
münasibətilə başsağlığı verirlər.

Başlanır: Tov. N.Narimanovoy...

Bitir: ...otomestitğ za smertğ Vaşeqo sına novimi
boevimi delami.

Ölçüsü: 20,5x29 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 142.

Qaəzova M.

Rus dilində.

26 oktyabr 1943-jü il.

Ağ, tək jizgili dəftər kağızına bənövşəyi mürəkkəblə
yazılmışdır.

Məzmunu: Nəjəfin ölümünə kədərləndiyini bildirir.

Başlanır: Ə ne znaö Vas...

Bitir: ... Pişite mne po adresu...

Ölçüsü: 17x9,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 140.

Şerbakov O.

Rus dilində.

28 oktyabr 1943-jü il, Moskva.

Bir vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə
yazılmışdır.

Məzmunu: Nərimanovun oğlu Nəjəf haqqında təəssü-
ratını bildirir və öz vəziyyətindən danışır.

Başlanır: Uvajaemaə Qölğsum!...

Bitir: ... matğ boyüa za rodinu.

Ölçüsü: 20x28,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 163.

Asə

Rus dilində.

7 noyabr 1943-jü il.
Bir vərəq ağ, saya kağıza göy mürəkkəblə yazılmışdır.
Məzmunu: Məktubda ailəvi məsələlərdən bəhs edilir.
Başlanır: Doroqə moə Qölğsum!...
Bitir: ...Vaşa Asə.
Ölçüsü: 14,5x20 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 135.

Nəjəfin jəbhə yoldaşından

Rus dilində.
19 noyabr 1943-jü il.
3 vərəq ağ, saya kağıza göy mürəkkəblə yazılmışdır.
Məzmunu: Nəjəf haqqında bildiklərini xəbər verir.
Başlanır: Dobriy denğ. Pisğmo iz fronta.
Bitir: ...Ə v Moskvu no ne udalosğ.
Ölçüsü: 14,5x10 sm həjmi: 3 vərəq, s.v. 150.

Timiryazev adına uşaq evindən

Rus dilində.
29 mart 1945-ji il.
Bir vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.
Məzmunu: Gülsüm xanımın qonaq gəlməsini gözlədiklərini bildirirlər.
Başlanır: Doroqə tetə...
Bitir: ...deti detskoqo doma.
Ölçüsü: 14x14,5 sm həjmi: 1 vərəq, s.v. 160.

Saxarova P.

Rus dilində.

7 noyabr 1945-jı il.

Bir vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Yaralılara hədiyyələr apardıqlarını xəbər verir və Gülsüm xanımın tezliklə sağlamlasını arzulayırlar.

Başlanır: Doroqae tov. Narimaova...

Bitir: ...serdeçnıy Vam privet.

Ölçüsü: 14x16,5 sm həjmi: 1 vərəq, s.v. 153.

Uşaq evindən

Rus dilində.

8 mart 1947-jı il.

Uşaq evinin blankında baş mühəndis tərəfindən yazılmışdır. Məktubun sonunda imza atılmış, adı göstərilmişdir.

Məzmunu: 8 mart Beynəlxalq Qadınlar günü münasibətilə Gülsüm xanımı təbrik edirlər.

Ölçüsü: 14,5x5x20 sm həjmi: 1 vərəq, s.v. 165.

2 №-li uşaq evindən

Rus dilində.

12 iyun 1947-jı il, Moskva.

Ağ, saya kağızlara makinada çap edilmişdir.

Məktubun sonuna Moskva Vilayət Xalq Təhsili şöbəsinin dəyirmi möhürü vurulmuşdur.

Məzmunu: 2 №-li uşaq evi üçün fəhlə qüvvəsi, material, maşın və s. verilməsi xahiş olunur.

Başlanır: Qlubokouvajaemaə Qölğsum xanum...

Bitir: ...s priznatelğnostğö i uvajeniem k Vam.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 2 vərəq; s.v. 174.

Filiçev A. və Komarov

Rus dilində.

12 iyun 1947-ci il.

Bir vərəq ağ, saya kağıza makinada çap edilmişdir.

Məzmunu: Uşaq evini təmir etmək üçün çatışmayan şeylərdə onlara kömək etməsini Gülsüm xanımdan xahiş edirlər.

Başlanır: Qlubokouvajaemaə Qölğsum xanum!...

Bitir: ...S priznatelğnostğö i uvajeniem k Vam.

Ölçüsü: 21x29 sm həjmi: 1 vərəq, s.v. 161.

Uşaq evindən

Rus dilində.

22 fevral 1948-ci il.

Bir vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürexkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Onu Sovet ordusunun 30-cu ildönümü münasibətilə təbrik edir və qonaq dəvət edirlər.

Başlanır: Doroqaə Qölğsum xanum!...

Bitir: ... Eşğte na zdorovğe naş piroq.

Ölçüsü: 11x5x22 sm həjmi: 1 vərəq, s.v. 159.

Evdakiə xanum

Rus dilində.

30 iyun 1948.

2 vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürexkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Yevdakiya öz vəziyyəti haqqında məlumat verir.

Başlanır: Privet s Ukrainı...

Bitir: ...Vaşa znakomæ Evdakiə xanum...

Ölçüsü: 14,5x19,5 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 144.

Lyubadan

Rus dilində.

30 iyun 1948-ji il.

Bir vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Gülsüm xanıma jansağlığı arzu edir və öz vəziyyəti haqqında xəbər verir.

Başlanır: Zdravstvuyte doroqæ tetə Qölgə.

Bitir: ...S serdeçnım privetom k Vam Löba.

Ölçüsü: 14x20 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v.147.

Yenə

Rus dilində.

1948-ji il.

Bir vərəq ağ, tək jizgili dəftər kağızına mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Nəjəf üçün abidə qoyulduğunu xəbər verir və eyni zamanda 1 May bayramı münasibətilə Gülsüm xanımı təbrik edir.

Başlanır: Zdravstvuyte tetə Qölgə...

Bitir: ...Pişite, ə jdu s neterpeniem Löba.

Ölçüsü: 13x20 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 147.

Məktub sahibinin imzası anlaşılmadı

Rus dilində.

2 fevral 1949-ju il. Yazıldığı yeri qeyd olunmayıb.

Bir vərəq göy, saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Gülsüm xanımı Yeni il münasibətilə təbrik edir.

Başlanır: Milə Qölsum xanum...

Bitir: ...Örə şlet Vam qorəciy novoqodniy
privet.

Ölçüsü: 15x23sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 134.

A.Antropovadan

Rus dilində.

1949-cu il.

Yazıldığı yer qeyd edilməmişdir.

Bir vərəq dama-dama kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Yeni il münasibətilə Gülsüm xanımı təbrik edir.

Başlanır: Uvajaemə Qölğsum xanum..

Bitir: ... S uvajeniem.

Ölçüsü: 16x20,5 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 133.

46№-li uşaq evindən

Rus dilində.

3 may 1951-ci il.

Bir vərəq ağ, tək jizgili kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Gülsüm xanımı 1 May bayramı münasibətilə təbrik edirlər və bayramı neçə keçirdikləri haqqında məlumat verirlər.

Başlanır: Doroqə Qölğsum xanum...

Bitir: ... kollektiv detskoqo doma № 46.

Ölçüsü: 16,5x20,5 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 141.

Merzlikinadan

Rus dilində.

1953-jü il.

Bir vərəq ağ, saya kağıza makinada çap edilmişdir.

Məzmunu: Vəziyyətinin ağırlığından şikayətlənir və bu sahədə ona yardım göstərməsini xahiş edir.

Başlanır: Mnoqouvajaemə i doroqə slavnə tov.

Narimanova...

Bitir: ... gtot nadejdoy ə budu jığ.

Ölçüsü: 20,5x29,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 148.

Yenə

Rus dilində.

23 mart 1953-jü il.

Bir vərəq ağ, saya kağıza makinada yazılmışdır.

Məzmunu: Gülsüm xanımdan yardım istəyirlər.

Başlanır: Ubeditelğno prosim Vas...

Bitir: ...S kommunističeskim privetom.

Ölçüsü: 20x29,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 148.

Babkindən-(Volnovax uşaq evinin direktoru)

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Ağ, saya kağıza makinada çap edilmişdir.

Məzmunu: Uşaq evinə uşaq kitabxanası və yük maşını verilməsi üçün Gülsüm xanımın kömək etməsini xahiş edir.

Başlanır: Mnoqouvajaemə Qölğsum...

Bitir: ...Direktor Volnovaxskoqo detskoqo do
ma (Babkin)

Ölçüsü: 20,5x30,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 136.

Volnovax uşaq evindən

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir. Volnovax şəhəri.

2 vərəq ağ, dama-dama dəftər kağızına bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Yetimlər evində tərbiyə alan uşaqlar öz vəziyyətləri haqqında yazır və bir çox çatışmayan şeyləri ondan istəyirlər.

Başlanır: Zdravstvuyte doroqə Qölgsum xanum...

Bitir: ...pedaqoqi vospitateli i sotrudniki.

Ölçüsü: 16x20 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 137.

Yenə

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

2 vərəq ağ, tək jizgili kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Gülsüm xanıma uşaq evinə göndərdiyi hədiyyə üçün öz təşəkkürlərini bildirirlər.

Başlanır: Uvajamemə Qölgsum xanum...

Bitir: ...priobresti dlə detdoma avtomaşinu.

Ölçüsü: 17x20 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 137.

Volnovax şəhərindən

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Bir vərəq ağ, tək jizgili kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Uşaq evinə yetim uşaqlar üçün bəzi şeylər göndərməsini xahiş edirlər.

Başlanır: Dobriy denğ stoykiy bolğşevik ...

Bitir: ...S privetom k Vam do svidanie.

Ölçüsü: 20x23,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 138.

İvanovdan

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Bir vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Məktubla uşaq evinin qəzetini Gülsüm xanıma göndərdiyini xəbər verir.

Başlanır: Doroqaə tov. Narimanova!...

Bitir: ...S duşevnim privetom.

Ölçüsü: 20x29,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 143.

23 №-li uşaq evindən

Rus dilində.

Harada və nə vaxt yazıldığı qeyd edilməmişdir.

2 vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Gülsüm xanıma hədiyyə göndərmək istədiklərini bildirirlər.

Başlanır: Milaə naşa Qölğsum...

Bitir: ...Vsego xoroşeqo Vaşe Natalie.

Ölçüsü: 13,5x20 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 159.

Kozinadan

Rus dilində.
Yazıldığı tarix və yeri qeyd edilməmişdir.
Bir vərəq ağ, dama-dama dəftər kağızına bənövşəyi
mürəkkəblə yazılmışdır.
Məzmunu: Ailəvi məsələlərdən bəhs edir.
Başlanır: Moə doroqə Qölğsum...
Bitir: ... vseqo xoroşoqo.
Ölçüsü: 14x19 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 145.

Merzlikin Vladikdən

Rus dilində.
Yazıldığı tarix və yeri qeyd edilməmişdir.
2 vərəq ağ, dama-dama dəftər kağızına bənövşəyi
mürəkkəblə yazılmışdır.
Məzmunu: Müharibədə həlak olmuş atasına abidə qo-
yularkən kömək etdiyi üçün Gülsüm xanıma təşəkkürünü
bildirir.
Başlanır: S novım qodom vas...
Bitir: ...Do svidanğə, üeluö vas.
Ölçüsü: 17x20, həjmi: 2 vərəq, s.v. 139.

**Naməlum bir məktub (Kimə yazıldığı qeyd
edilməmişsə də məzmunundan Gülsüm xanıma
ünvanlandığını
qeyd etmək olar)**

Rus dilində.
Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.
Bir vərəq dama-dama dəftər kağızına qara karandaşla yazılmışdır.
Məzmunu: Almanların zülmündən bəhs edir.
Başlanır: Ə jil pod..
Bitir: ... spasibo im za gto.
Ölçüsü: 17,5x16,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 188.

Z.Narimanovadan Gülsüm xanıma

Rus dilində.
Yazıldığı tarix və harada yazıldığı qeyd edilməmişdir.
Bir vərəq tək jizgili dəftər kağızına bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.
Məzmunu: Gülsüm xanımın Nəjəfin dostuna yazdığı məktubunu radio ilə verilərkən dinləmiş və bu haqda öz təəssüratını yazmışdır.
Başlanır: Doroqəe Qulğsum Narimanova...
Bitir: ... qorəçim privetom.
Ölçüsü: 17x20,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 151.

Rubinşteyndən

Rus dilində.
Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.
Ağ, saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.
Məzmunu: Ailəsinin və bəjisinin ağır vəziyyətinə idarələrin və adamların nəzərini jəlb etməyi və onların vəziyyətini nə yolla olursa-olsun yaxşılaşdırmağı xahiş edir.
Başlanır: Uvajaemiy tovarih Narimanova!...
Bitir: ... Ə znaə ey adres...
Ölçüsü: 14x20,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 152.

Spriynaçenkodan

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir. Volnovax şəhəri.

Bir vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Gülsüm xanıma Nəjəfin abidəsinin fotosurətini göndərdiyini xəbər verir.

Başlanır: Zdravstvuyte mnoqouvajaemaə Qölğsum xanum...

Bitir: ... Ə moqu vam ix vıslatğ.

Ölçüsü: 16x18,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 156.

Umarovdan

Özbək və rus dillərində.

Yazıldığı tarix və yeri qeyd edilməmişdir.

Bir vərəq, ağ, saya kağıza qara mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Gülsüm xanımdan ona maraqlı kitab və ağ kağız göndərməsini xahiş edir.

Başlanır: Vı ne davno prişli.

Bitir: ... Ehe prixodi k nam ne zabıvayte nam.

Ölçüsü: 15,5x25,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 157.

Uşaq evindən

Rus dilində.

Yazıldığı tarix və yeri qeyd edilməmişdir.

Bir vərəq ağ, tək jizgili vərəqə bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: 8 Mart qadınlar bayramı münasibətilə

təbrik edir və onun sağlamlasını arzulayırlar.

Başlanır: Zdravstvuyte doroqə Qölğsum xanum!...

Bitir: ... vospitanniki detdoma.

Ölçüsü: 16,5x19,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 158.

Yenə Uşaq evindən

Rus dilində.

Yazıldığı tarix və yeri qeyd edilməmişdir.

İki vərəq dama-dama dəftər kağızına bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Nərimanova Gülsüm xanımın göndərdiyi sovqatlar üçün öz təşəkkürlərini bildirirlər.

Başlanır: Doroqəə tov. Narimanova...

Bitir: ...toqda dlə nas budet nastoəhiy prazdnik.

Ölçüsü: 16x20 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 159.

Yenə

Rus dilində.

Yazıldığı tarix və yeri qeyd edilməmişdir.

Bir vərəq göy, saya kağıza makina çapı ilə yazılmışdır.

Məzmunu: Gülsüm xanıma təzə il şənliyinə dəvət edirlər.

Başlanır: Doroqəə tov. Narimanova...

Bitir: ...Budem şçastlivı videtğ Vas liçno.

Ölçüsü: 22x28 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 159.

Yenə

Rus dilində.

Yazıldığı tarix və yeri qeyd edilməmişdir.

İki vərəq dama-dama dəftər kağızına bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Göndərilən hədiyyələr üçün öz təşəkkürlərini bildirirlər.

Başlanır: Doroqəə tov. Narimanova!.

Bitir: ... dlə nas nastoəhiy prazdnik.

Ölçüsü: 13,5x20 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 159.

GÜLSÜM XANIM NƏRİMANOVANIN ŞƏXSİYYƏTİNƏ AİD SƏNƏDLƏR

1919-cu il Doğum kitabçasından çıxarış.

Rus dilində.

2 dekabr 1919-ju il, Moskva.

Çap olunmuş blankda qara mürəkkəblə doldurulmuşdur.

Şəhadətnamə qırmızı cildə tutulmuşdur.

Məzmunu: Nəriman Nərimanovun oğlu Nəcəfin Moskva Birinci Myasnikov küçəsi, Xaritanov döngəsindəki doğum evində anadan olmasını bildirir.

Sənəddə Nəcəf anadan olarkən anası Gülsüm xanımın 22, atasının isə 32 yaşı var imiş. Şəhadətnamə möhür və marka ilə təsdiq edilmişdir.

Qeyd: Şəxsi fonddakı digər sənədlər Nəcəf anadan olarkən Gülsüm xanımın 19, N.Nərimanovun isə 49 yaşı olduğu bildirilmişdir. Biz isə sənədi olduğu kimi təqdim etdik.

Ölçüsü: 25x17 sm; həcmi: 1 vərəq, s.v.128.

Tibb vərəqəsi -№3934

Rus dilində.

Yazıldığı tarix: 26/VI. 1929-ju il, Moskva.

Vərəqə rus dilində yazılmışdır.

Məzmunu: Kremlin Müəliyə-Sanatoriya təşkilatından Gülsüm xanıma verilmiş və onun, anasının və Nəcəfin həmənxəstəxanada müəliyə edilməyə ixtiyarı olduğu bildirilmişdir.

Ölçüsü: 8x5,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 106.

N.Nərimanov- «Plan» s.v.30.

Şəhadətnamə

Rus dilində.

28 avqust 1929-ju il, Moskva.

Bir vərəq ağ, saya kağıza makinada çap edilmişdir.

Məzmunu: Moskva şəhər Dövlət Notariusundan Nərimanova Gülsüm xanıma verilərək bildirilir ki, Gülsüm xanım və oğlu Nəjəf Nərimanov, Nəriman Nərimanovun bütün varidatına varisdirlər və onlardan vergi alınmamalıdır.

Ölçüsü: 20,5x30 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 129.

Tələbə bileti

Rus dilində.

25 sentyabr 1939-ju il, Moskva.

Timiryazev adına k/t Akademiyasından Gülsüm xanıma verilmişdir. Biletdən onun həmən Akademiyanın tələbəsi olduğu məlum olur.

Biletin üzərinə göy rəngli jild çəkilmişdir.

Ölçüsü: 9x12 sm; s.v. 107.

Xəstəlik kağıdı

Rus dilində.

27 oktyabr və 15 yanvar 1946-ji il, Moskva.

Xüsusi blanka bənövşəyi mürekkəblə əl və makina

çapı ilə yazılmışdır.

Məzmunu: Hər iki xəstəlik kağızı Gülsüm xanıma Kreml xəstəxanasında müalicə edilərkən verilmişdir.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 2 vərəq, s.v. 125.

Şəxsi vəsiqə - № 2450

Rus dilində.

18 dekabr 1941-jı il, Daşkənd.

Vəsiqə Nərimanova Gülsüm xanıma Daşkənddə olan Hərbi Qarnizon tərəfindən verilmişdir.

Ölçüsü: 8,5x6 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 108.

Təşəkkürnamə

Rus dilində.

15 aprel 1943-jü il. Hərbi hospitaldan.

Xəstələr üçün yaxşı konsertlər təşkil etdiyinə görə 5012 Nəli hərbi hospitalın müdiri Konstantinov tərəfindən Gülsüm xanıma verilmişdir.

Mətn makinada çap edilmişdir.

Ölçüsü: 19x15 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 121.

Qırmızı Xaç Komitəsindən

Rus dilində.

2 yanvar 1948-jı il, Moskva.

Mətn makinada çap edilmişdir.

Vətən müharibəsi zamanı yetim və şikəst uşaqlara yaxşı yardım gösətərdiyi üçün Moskva şəhəri Qırmızı Xaç Komitəsindən Gülsüm xanıma verilmişdir.

Ölçüsü: 19 x15 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 111.

II Mexanikləşdirilmiş hərbi hissənin əmrindən çıxarış

Rus dilində. 18 mart 1944-jü il.

İki vərəq ağ, saya kağıza makinada çap edilmişdir.

Məzmunu: Jəbhədə almanlara qarşı vuruşmada komandanın tapşırığını layiqinə yerinə yetirdiyi üçün Nərimanov Nəjəf «II Dərəcəli Vətən Müharibəsi ordeni» ilə təltif edilmişdir. Çıxarış Gülsüm xanıma göndərilmişdir.

Ölçüsü: 17x21,5 sm; həjmi: 2 surət, s.v. 116.

Moskva Hərbi dairəsinin əmrindən çıxarış

№ 87

Rus dilində.

30 avqust 1945-jı il.

Beş vərəq ağ kağıza makinada çap edilmişdir.

Yaralılara siyasi və mədəni jəhətdən yaxşı xidmət etdiyi üçün Moskva Hərbi dairəsi tərəfindən Gülsüm xanıma təşəkkür elan edilmişdir.

Ölçüsü: Müxtəlifdir, həjmi: 5 vərəq, s.v. 116.

Vəsiqə

Rus dilində.

30 mart 1946-jı il, Moskva.

Makina çapı.

Məzmunu: Gülsüm xanıma Böyük Vətən müharibəsində «Almaniya üzərində qələbə nişanı» ilə təltif edildiyi üçün verilmişdir.

Ölçüsü: 8x11 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 109.

Yenə № 2903

Rus dilində.

12 may 1947-ci il, Moskva.

Məzmunu: Qırmızı Aypara jəmiyyəti tərəfindən Gülsüm xanım Nərimanovaya verilmişdir. Vəsiqə mətbəə çapı ilə yazılmış və qalın qırmızı jildə tutulmuşdur.

Ölçüsü: 8,5x6 sm; həjmi: 4 vərəq, s.v. 110.

Dəvətnamə

Rus dilində.

Çap tarixi: 1947-ci il.

24 aprel 1947-ci ildə Moskva Ümumittifaq Yazıçılar İttifaqında A.S. Novikov Priboyun ölümünün 3 illiyi keçirələjəyi bildirilir.

Ölçüsü: 10,5x12,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 126.

Gülsüm xanımdan

Rus dilində.

1947-ci il, harada yazıldığı qeyd edilməmişdir.

Nərimanova Gülsüm xanım tərəfindən Volnovax şəhərinin rayon komitəsinə.

Məzmunu: Böyük Oktyabr Sosialist İnqilabının 30 illiyi münasibətilə onları təbrik edir və oğlu Nəjəfin heykəlini qoyduqları üçün öz təşəkkürünü bildirir.

Ölçüsü: 26x15 sm, həjmi: 2 ədəd, s.v. 168

S.v.-177-də 42 ədəd teleqram saxlanılır ki, məzmunları, tarixləri və müəllifləri müxtəlif olduğundan onların hər biri haqqında ayrıca məlumat veririk.

Teleqramlar

Rus dilində makina çapı.

21 mart 1927 [Kazan]

Məzmunu: 7 illik məktəbin kollektivi tərəfindən Gülsüm xanıma göndərilərək N.Nərimanovun vəfatının 2 illiyi münasibətilə ona başsağlığı verirlər.

Ölçüsü: 21x14,5 sm; həjmi: 1 ədəd, s.v. 178.

Yenə

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Müxtəlif şəxslər tərəfindən Nərimanova Gülsüm xanıma göndərilərək onu 8 Mart, 1 May bayramı münasibətilə və təltif olunmasını təbrik edirlər.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 42 ədəd, s.v. 177.

Teleqramlar rus dilindədir

30.12.1933-jü il, Moskva.

Kreml xəstəxanasında müaliyə alan Gülsüm xanıma Qranov Z., Kolobov, Popov tərəfindən.

Məzmunu: Gülsüm xanıma yeni il münasibətilə təbrik edirlər.

Yenə

9.3.1946-jı il, Moskva.

38 nömrəli uşaq evinin uşaq kollektivi və əməkdaşları tərəfindən.

Məzmunu: Qadınlar bayramı münasibətilə təbrik edirlər.

Yenə

11.II.1946-jı il.

Moskva 55. Kominterno küçəsi, ev 4/7 mən.29-da yaşayan Gülsüm xanıma Protezləşmə İnstitutunun uşaq şöbəsinin şöbə müdiri tərəfindən.

Məzmunu: yeni il münasibəti ilə təbrik edirlər.

Yenə

19.VI.1946-jı il, Moskva.

Kalinin küçəsi 4/7, mənzil 29-da yaşayan Gülsüm xanıma Volnovax Deputatlar Sovetinin sədri Kolobov tərəfindən.

Məzmunu: Yevdakina Kotyuxovanın səhhəti barədə məlumat verilir, Gülsüm xanıma jansağlığı arzulayır.

Yenə

8.III.1947-jı il, Moskva.

Məzmunu: Bayram münasibəti ilə təbrik edir.

Yenə

1947-jı il, Moskva.

Məzmunu: qadınlar bayramı münasibəti ilə təbrik edir.

1947-jı il ən təjili.

Moskva Komintern küçəsi, 2-jı Sovetlər evi, mənzil 29-da yaşayan Gülsüm xanıma Timiryazev uşaq evinin əməkdaşları və uşaq heyəti tərəfindən.

Məzmunu: yeni il münasibəti ilə təbrik edirlər.

7.3.1948-ji il, Moskva.

Moskva ş. Qranovski Kreml xəstəxanası. Nərimanova Gülsüm xanıma 23 №-li uşaq evi kollektivi tərəfindən.

Məzmunu: 8 Mart bayramı münasibəti ilə sizi təbrik edirik və tez sağalmağınızı arzulayırıq.

30.4.1948.

Moskva ş. Kalinin küçəsi 4, mənzil 29-da yaşayan Nərimanovaya 23 №-li uşaq evinin kollektivi tərəfindən.

Məzmunu: may bayramı münasibəti ilə sizi təbrik edirlər.

8.3.1949-ju il, Moskva.

Kalinin küçəsi ev 4/7, mənzil 29-da yaşayan Gülsüm xanım Nərimanovaya- Sosnovski, Bubanov, Sarikova tərəfindən.

Məzmunu: Əziz Gülsüm xanım 38 №-li uşaq evinin kollektivi sizi Beynəlxalq qadınlar bayramı münasibəti ilə təbrik edir.

07.XI.1949, Moskva.

Moskva Kalinin, mənzil 29-da yaşayan Nərimanovaya-Sofya Albertovna tərəfindən.

Məzmunu: Böyük bayram münasibəti ilə təbrik edir.

8.03.1949-ju il, Moskva.

Moskva ş. Kalinin küçəsi 4/7, mənzil 29-da yaşayan Gülsüm xanım Nərimanovaya - 46 №-li uşaq evinin kollektivi tərəfindən.

Məzmunu: 8 Mart bayramı münasibəti ilə təbrik edirlər.

7.03.1949, Moskva.

Moskva ş. Kalinin küçəsi ev 4/7, mənzil 29-da yaşayan Nərimanovaya 23 №-li uşaq evinin kollektivi 8 Mart Beynəlxalq qadınlar bayramı münasibəti ilə təbrik edir və ona ijtimai işlərində uğurlar arzulayır.

Yenə

8.11.1950-ji il, Moskva.

46 nömrəli uşaq evinin tərbiyəçiləri tərəfindən.

Məzmunu: Gülsüm xanımı ad günü münasibəti ilə təbrik edirlər.

Yenə

7.1.1950-ji il, Moskva.

Məzmunu: 46 nömrəli uşaq evinin əməkdaşları və uşaq heyəti Gülsüm xanımı Oktyabr inqilabının 31 illiyi münasibəti ilə təbrik edirlər.

Yenə

01.V.1950-ji il.

46 №-li uşaq evi tərəfindən.

Məzmunu: bayram münasibəti ilə təbrik edirlər.

Yenə

13.I. 1950. Volnovaxdan-Moskvaya.

Gülsüm xanım Nərimanovaya.

Məzmunu: 1 May münasibətilə təbrik edir. Oğluna jan sağlığı, Volnovaxın alman qəsbkarlarından azad edilməsində ona uğurlar arzulayır.

Yenə

31.12.1950-jı il.
46 nömrəli uşaq evinin müdiriyyəti, tərbiyəçi işçi
heyəti tərəfindən.
Məzmunu: yeni il münasibətilə təbrik edirlər.

Yenə

23.07.1950, Moskva.
Gülsüm xanım Kreml xəstəxanasında yatdığı zaman
uşaq heyətindən.
Məzmunu: Qızıl Ordunun 30 illiyi münasibəti ilə onu
təbrik edir və müvəffəqiyyətlər arzulayırlar.

Yenə

30.IV.1951, Moskva.
Məzmunu: 1 May bayramı münasibətilə təbrik edir.

Yenə

30.12.1951-jı il.
Kuznetsov tərəfindən.
Məzmunu: yeni il münasibətilə təbrik edir.

Yenə

31.18.1951-jı il.
Moskva. Kreml xəstəxanası 1-jı palata Gülsüm xanım
Nərimanovaya Buxanova Bukter tərəfindən.
Məzmunu: 38 nömrəli uşaq evinin əməkdaşları yeni il
münasibəti ilə təbrik edirlər.

Yenə

30.IV.1951, Moskva.
Moskva, Kalinin küçəsi 4, mənzil 29-da yaşayan Nərimanovaya Kalçilov tərəfindən.
1 May bayramı münasibəti ilə təbrik edir.

Yenə

08.03.1951, Moskva.
Moskva, Kalinin küçəsi ev 4/7, mənzil 29-da yaşayan Gülsüm xanım Nərimanovaya Kuznetsov tərəfindən.
Məzmunu: 8 Mart Beynəlxalq qadınlar bayramı münasibəti ilə təbrik edir.

Yenə

30.IV. 1952, Moskva.
Kuznetsovadan.
Məzmunu: 1 May bayramı münasibətilə təbrik edir.

Yenə

I.I.1952-ji il.
46 №-li uşaq evi tərəfindən.
Məzmunu: yeni il münasibətilə təbrik edirlər.

Yenə

31.12.1952-ji il, Moskva.
Kuznetsov tərəfindən.
Məzmunu: yeni il münasibəti ilə təbrik edir.

Yenə

30.IV.1952, Moskva.

46 nömrəli uşaq evi tərəfindən.

Məzmunu: Bayram münasibəti ilə təbrik edirlər.

Yenə

07.III. 1952-jı il, Moskva.

Kuznetsova tərəfindən.

Məzmunu: 8 Mart Beynəlxalq qadınlar bayramı münasibəti ilə təbrik edir.

Yenə

01.V.1953-jü il.

Moskva. Qranov Kreml xəstəxanası, daxili xəstəliklər şöbəsi Gülsüm xanım Nərimanovaya Çasovnikov tərəfindən.

Məzmunu: 1 May bayramı münasibəti ilə təbrik edir.

Yenə

01.V. 1953-jü il.

Moskva. Qranov Kreml xəstəxanası, daxili xəstəliklər şöbəsi Gülsüm xanım Nərimanovaya Qolubinskaya tərəfindən.

Məzmunu: bayram münasibətilə təbrik edir.

Yenə

30.IV.1953.

Moskva Qranov Kreml xəstəxanası. Nərimanovaya

Plaxov tərəfindən.

Məzmunu: 1 May bayramı münasibətilə təbrik edir.

Yenə

01.V.1953-jü il. Bakıdan-Moskvaya.

Əliyevdən-Nərimanovaya. 1 May bayramı
münasibətilə təbrik teleqramı.

Yenə

08.III.1953-jü il.

Merzlikin ailəsi tərəfindən.

Məzmunu: Əziz Gülsüm xanım sizi 8 Mart bayramı
münasibəti ilə təbrik edirik.

Yenə

I.5.1953.

Moskva. Cdanov 12, mənzil 19-da yaşayan Gülsüm
xanım Nərimanovaya Çasovnikov tərəfindən.

Məzmunu: bayram münasibətilə təbrik edirlər (Hansı
bayram olduğu qeyd olunmayıb) Merzlinkinin yetim uşaqlarına
göstərdiyi qayğıya görə təşəkkür edilir.

Yenə

Uşaq evinin əməkdaşları və tərbiyəçiləri tərəfindən,
tarix qeyd olunmayıb.

Məzmunu: 1 May bayramı münasibəti ilə təbrik.

Yenə

Tarixi qeyd olunmayıb.

Moskva şəhər Qranovski Kreml poliklinikası Gülsüm

xanım Nərimanovaya uşaq evi kollektivi tərəfindən.

Məzmunu: Beynəlxalq qadınlar bayramı münasibəti ilə təbrik edirlər.

Moskva. Kalinin küçəsi 4/7. Nərimanovaya Əliyev tərəfindən.

Məzmunu: təltif olunma münasibəti ilə təbrik edilir. Tarix qeyd olunmayıb.

Moskva Qranovski 2, I palata-Nərimanovaya Salikov tərəfindən, tarix qeyd olunmayıb.

Məzmunu: Yeni il münasibəti ilə təbrik edir.

Moskva. Kalinin küçəsi. Yuxarı Sovetlər Rəyasət Heyəti, mənzil 29. Gülsüm xanım Nərimanovaya Çasovnikov tərəfindən.

Məzmunu: bayram münasibəti ilə təbrik edir.

Moskva. Mərkəzi Qranovski-6, I palata, Nərimanovaya. Kreml xəstəxanası 46 nömrəli uşaq evinin kollektivi tərəfindən.

Məzmunu: Yeni il bayramı münasibəti ilə təbrik edirlər.

**Gülsüm xanımın vəfatı münasibətilə başsağlıqları və
digər rəsmi sənədlər**

Başsağlıqları rus dilindədir

1. Fərəjdən Əliyevə.
20.10.1953-jü il, Moskva.
2. Vahiddən Əliyevə.
21.10.1953-jü il, Moskva.
3. Mustafayevdən Aslana.
21.10.1953,Moskva.
4. Ədilə, Jəmilə, Nailə Nərimanovlardan Aslana.
21.10.1953, Moskva.

5. Ruxsardan Aslana, Moskva.
21.10.1953, Moskva.
Ruxsat xalası Gülsüm xanımın vəfatına görə Aslana başsağlığı verir.

6. Zahiddən Aslana.
21.10.1953, Moskva.
Zahid Gülsüm xanımın bəisi oğludur.

7. Ruxsardan Aslana.
21.10.1953.

8. Katyadan Əliyevə.
27.10.1953, Tiflis.

9. Aslandan Əliyevaya.
24.10.1953.

10. Səriyədən Nərimanova.
21.10.1953.
Gülsüm xanımın vəfatından
kədərləndiyini bildirir.

Aslan bəisindən xahiş edir ki, onun və Gülsüm xanımın doğum şəhadətnaməsini təjili göndərsin.

Yenə

Rus dilində makina çapı.
Yazıldığı tarix:
Teleqramlar Volnovax şəhərindən Gülsüm xanıma
göndərilmişdir. 1 May bayramı münasibətilə Volnovax

Şəhər İjraiyyə komitəsi tərəfindən Nəjəfin abidəsi üzərində gül dəstələri qoyulduğunu qeyd edirlər.

Ölçüsü: Müxtəlifdir; həjmi: 2 ədəd, s.v. 179.

Medallar

Rus dilində.

Gülsüm xanım Böyük Vətən müharibəsində «Pobeda pod Qermanii» və «Otličniki sanitarnoy oboroni SSSR» medalları ilə təltif edilmişdir.

Həjmi: 2 ədəd, s.v. 113.

Təvəllüdü haqqında çıxarış

Azərbaycan dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir. Bakı.

Qalın sarımtıl saya kağıza mixəyi mürəkkəblə, ərəb əlifbası ilə yazılmış, marka və möhür ilə təsdiq edilmişdir.

Məzmunu: Gülsüm xanımın təvəllüdü barəsində Hacı Qasım məşjidinin mollası Ağaəlinin imzası ilə Gülsüm x. 1900-jü ilin 10 yanvarında Şamaxı rəiyyəti Mir Kazım Mir Səftər oğlunun ailəsində anadan olmuşdur. Anası Tövhe xanım Çələbi bəyin qızıdır. Burada qeyd olunur ki, atası 32, anası isə 23 yaşında olanda Gülsüm xanım anadan olmuşdur.

Ölçüsü: müxtəlif; həjmi: 4 parça, s.v. 127.

Xasiyyətnamə

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Bir vərəq ağ, saya kağıza makinada çap edilmişdir.

Məzmunu: Gülsüm xanım tərəfindən Kreml kitabxana-

sının işçisi Yelena Semyonovaya verilmişdir. Yelena Semyonovanın öz işində çox səliqəli, vijdanlı və savadlı olması haqqında Gülsüm xanımın fikirləri ifadə olunur.

Ölçüsü: 20,5x29,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 169.

Təliqələr

Rus dilində.

Yazıldığı tarix: 1 fevral 1930-ju il, Bakı.

Ağ blanka makinada çap edilmişdir.

Məzmunu: Azərbaycan Dövlət Muzeyinin Ədəbiyyat və İnjəsənət şöbəsindən Gülsüm xanıma göndərilərək bildirilir ki, N.Nərimanovun ölümünün 5 illiyini keçirmək üçün Muzey sərgi təşkil etməlidir. Ona görə N.Nərimanova aid olan əsər, sənəd, foto, əşya və s. göndərməsini xahiş edirlər.

Təliqə ilə birlikdə muzeyin istədiyi materialları göndərdiyi üçün Gülsüm xanıma olan təşəkkür teleqramı da saxlanılır.

Ölçüsü: 22x16 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 176.

Yenə

Rus dilində.

5 mart 1930-ju il, Moskva.

Bir vərəq blank makinada çap edilmişdir.

Təliqənin üzərində qırmızı karandaşla 7 günlük məzuniyyətə ijasə verilməsi haqqında qeyd vardır.

Məzmunu: SSRİ hökuməti yanında Zaqafqaziya Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının daimi nümayəndəliyindən Pokrovski adına fəhlə fakultəsinə göndərilərək Azərbaycanda Sovet hakimiyyətinin

ildönümündə iştirak etmək üçün tələbə Gülsüm xanıma məzuniyyət verilməsi xahiş edilmişdir..

Ölçüsü: 21,5x16 sm; həjmi 6 1 vərəq, s.v. 171.

Yenə

Rus dilində.

5 dekabr 1932-ci il.

Ağ, saya kağıza makinada çap edilmişdir.

Məzmunu: SSRİ Xalq Təminat Komissarlığına göndərilərək bildirilir ki, Gülsüm xanım xəstə olduğu üçün ona güclü yemək lazımdır. Gülsüm xanıma bu barədə kömək etmələri xahiş olunur.

Ölçüsü: 20x14 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 171.

Yenə

Rus dilində. (№ 50)

5 fevral 1949-cü il, Moskva.

Bir vərəq ağ, saya kağıza makina çapı ilə yazılmışdır.

Məzmunu: Sovet Qadınlarının Faşizm əleyhinə Mübarizə Komitəsi tərəfindən hansı kitabxanaya isə göndərilərək Qızıl əsgər və 8 Mart bayramı münasibətilə məqalə yazacağı üçün Gülsüm xanımın lazımi materiallarla təmin etmələri xahiş olunur.

Ölçüsü: 20,5x14 sm; həjmi 6 1 vərəq, s.v. 171.

Yenə

Rus dilində.

24 dekabr 1946-cı il, Moskva.

Bir vərəq ağ blanka makinada çap edilmişdir.

Məzmunu: Moskva Vilayət Xalq Deputatları Soveti

İjraiyyə Komitəsi və Qırmızı Xaç Jəmiyyəti Gülsüm xanımı uşaq evinin yığıncağına dəvət edirlər.

Ölçüsü: 21x14 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 170.

Yenə

Rus dilində.

31 dekabr 1948-jı il, Moskva.

Bir vərəq ağ blank bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Şəhər Qırmızı Xaç Komitəsi və hamilik komissiyasından göndərilərək Gülsüm xanımı təzə il münasibətilə təbrik edirlər.

Təbrik təliqə vərəqəsində yazılmışdır.

Ölçüsü: 19x14,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 173.

Yenə

Rus dilində.

1949-ju il.

Bir vərəq ağ blanka çap edilmişdir.

Məzmunu: Gülsüm xanımı uşaq evinin hamilik Sovetinin sədr və üzvləri arasında işdə təjribə mübadiləsi üçün təşkil olunmuş yığıncağa dəvət edirlər.

Ölçüsü: 23x17,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 170.

Yenə

Rus dilində.

1 may 1952-jı il, Volnovax.

Ağ, saya kağıza makinada çap edilmişdir.

Məzmunu: Volnovax Rayon Sovetindən göndərilərək, Gülsüm xanıma Nəjəfin qəbrinin düzəldildiyini bildirirlər.

Ölçüsü: 21x15,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 172.

Yenə

Rus dilində.
20 noyabr 1952-jı il, Moskva.
Ağ blanka makinada çap edilmişdir.
Məzmunu: 1953-jü ilin yayında bağ evləri bölünərkən
Gülsüm xanımın da nəzərə alınacağı bildirilir.
Ölçüsü: 20,5x29,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 175.

Yenə
Volnovax Rayon Sovetindən

Rus dilində makina çapı.
1952-jı il, Volnovax.
Məzmunu: Volnovax rayon Soveti Gülsüm xanımdan
uşaq evi üçün avtomaşın və uşaq kitabxanası təşkilində
onlara kömək etməsini xahiş edir.
Ölçüsü: 16x20, həjmi: 1 vərəq, s.v. 172.

Yenə

Rus dilində.
Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.
Moskva.
Bir vərəq ağ kağıza makinada çap edilmişdir.
Məzmunu: Qırmızı Xaç Jəmiyyətinin Moskva şəhər
komitəsindən Gülsüm xanıma öz yığıncaqlarına dəvət
edirlər.
Ölçüsü: 20,5x16 sm; həjmi 1 vərəq, s.v. 170.

Yenə

Rus dilində.
Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Ağ dama-dama kağıza makinada çap edilmişdir.
Məzmunu: Volnovax Rayon Sovetindən, uşaq evinə
uşaq kitabxanası və avtomaşın verilməsi üçün tədbir gör-
məsi xahiş edilir.
Ölçüsü: 16,5x20,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 172.

GÜLSÜM XANIMIN QEYDLƏRİ VƏ MƏRUZƏSİ

Qeydlər

Avtoqraf.
Rus dilində.
Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

Bir vərəq sarımtıl saya kağıza bənövşəyi mürəkkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Partiya və dövlətin yetim uşaqlara yaxşı qayğı göstərməsindən bəhs edilir.

Başlanır: Vı menə izvinite...

Bitir: ... qde bı okazali takuö zabotu detəm.

Ölçüsü: 14x19 sm; həjmi; 1 vərəq, s.v. 115.

Məruzə

Rus dilində.

Nə vaxt və harada yazıldığı qeyd edilməmişdir.

Ağ, saya kağızlara makinada çap edilmişdir.

Məzmunu: Gülsüm xanım radio ilə İngiltərə qadınlarına müraciət edir və Sovet qadınlarının Vətən müharibəsi dövründə göstərdikləri igidliklərdən, ağır işlərdə işləyərək vətənə xidmətlərindən açıqlamalar verir.

Başlanır: Ə xoçu vam rasskazat o svoey jizni...

Bitir: ...ni odna iz jenşin svobodolöbimix stran ne mo-
jet stoetğ v strone ot borğbı dvijeeniə protiv qitle-
rovskix palaçey.

Ölçüsü: müxtəlifdir; həjmi: 12 vərəq, s.v. 117.

GÜLSÜM XANIM NƏRİMANOVANIN MÜXTƏLİF ŞƏXSLƏRƏ YAZDIĞI MƏKTUBLARI

Kirilova (həkim)

Avtoqraf.

Rus dilində.

Yazıldığı tarix qeyd edilməmişdir.

2 vərəq ağ, saya kağıza bənövşəyi mürekkəblə yazılmışdır.

Məzmunu: Xəstə olduğu üçün hamiliyə götürdüyü Soçi uşaqları üçün heç bir kömək edə bilmədiyini xəbər verir və sağalandan sonra bu işi mütləq görəcəyini bildirir.

Başlanır: Mnoqouvajaemiy doktor!...

Bitir: ... s privetom.

Ölçüsü: 14x20,5 sm; həjmi: 2 vərəq, s.v. 131.

Sazonova

Rus dilində.

Yazıldığı tarix və yeri qeyd edilməmişdir.

Bir vərəq ağ, saya kağıza makinada çap edilmişdir.

Məzmunu: Nəjəf haqqında geniş məlumat yazmasını və onun orada qalan məktub, qeyd və s. şeyləri varsa geri göndərməsini xahiş edir.

Başlanır: Boeü Nikolay Sozonov...

Bitir: ...Qölğsum Narimanova.

Ölçüsü: 20,5x29,5 sm; həjmi: 1 vərəq, s.v. 130.

N.Nərimanovun şəxsi arxivində Gülsüm xanım Nərimanova tərəfindən tərtib olunmuş 45 vərəqdən ibarət dəftərdə saxlanılır (sax. vah. 118).

Dəftərdə vəsiqələr, şəhadətnamələr, şəkillər, Nəjəf Nərimanova məktublar, məqalələr və s. Toplanmışdır. Bütün bu sənədlər Gülsüm Nərimanova tərəfindən dəftər

şəklində tərtib olunduğundan bir saxlama vahidi altında mühafizə olunur.

1. Birinci səhifədə 17 mart 1921-jı ildə Xalq Maarif Komissarlığı tərəfindən müsəlman qadınları üçün «Birinci Frebel kursları»nı bitirmək haqqında Gülsüm xanıma verilmiş şəhadətnamədir. A.Bünyadzadə tərəfindən imzalanmışdır.

2. İkinci səhifəyə 50198 nömrəli qəbz və göndəriş vəsiqəsi yapışdırılmışdır. Qəbzdə göstərilir ki, tələbə Gülsüm Nərimanova 19 avqust 1931-jı ildə «Ovyevod trest» sovxozunda tikiləmək uşaq meydançasının xeyrinə 100 manat pul keçirmişdir.

Göndəriş vəsiqəsi Gülsüm xanımın 1930-ju il iyunun 14-də M.H.Pokrovski adına fəhlə fakültəsini bitirərək və T.S.X.A-ya göndərilməsi haqqında verilmişdir.

3. 19 dekabr 1919-ju ildə S.V.Lenexin adına şəhər doğum evindən verilmiş vəsiqə (№5655) Gülsüm xanımın 2 dekabr 1919-ju ildə buraya gətirilməsi və həmin ilin 8 dekabrında oğlu ilə buranı tərk etməsi haqqındadır. Vəsiqəni Çermişev möhürlə imzalamışdır.

4. 23 oktyabr 1945-jı il Gülsüm xanımın Moskva vilayəti Puşkin şəhərindəki Timiryazev adına uşaq evinə himayə Sovetinin sədri olması haqqında vəsiqə.

5. Moskva Şəhər Qırmızı Xaç komitəsi tərəfindən 5 avqust 1947-jı ildə verilmiş vəsiqə-Gülsüm xanımın şef komissiyasının üzvü olması haqqında. İmza Curavlevanınadır.

6. 24 yanvar 1931-jı ildə verilmiş arayış Gülsüm xanımın K.A.Timiryazev adına Moskva Bitkiçilik İnstitutundan Zootexnologiya İnstitutuna keçməsi haqqındadır.

7. Gülsüm xanımın Karakul istehsalı fakültəsini bitirməsi haqqında arayış (28 dekabr 1933).

8. Kollektivləşmə qadını əsarətdən xilas edir.

Bu məqalədə Gülsüm xanım qadın əməyinin istis-
marından bəhs edir. Evdə və işdə bütün ağırlıq qadının
çiyinləri üstünə düşür. Təsərrüfatda hər jür kiçik işi də
qadın görməlidir. Kollektivləşmə qadına bu vəziyyətdən
çıxmağa kömək edəcəkdir. Müxtəlif mətbəxlər, paltar
yuyan, çörək bişirən və s. idarələr olmalıdır ki, qadın
kollektivdə kişilərlə bərabər işləyə bilsin.

9. Qərbi Sibirdən Yudiniski «Ovyevod» sovxozundan
oğluna məktub (1931-ci il).

Burada Gülsüm xanım oğlu Nəjəfə Sibirdəki işindən,
fəhlələrin ağır iş şəraitindən, işləri pozmaq istəyən qol-
çamaq elementlərindən danışır.

Məktuba «Zərbəçi yığım» adlı məqalə də əlavə olun-
muşdur.

Bu məqalədə ot və silosun beşilliyi 3 ildə yerinə
yetirmək üçün həlledici rol oynamasından danışılır. Ot
yığımı kompaniyasının müvəffəqiyyətlə keçirilməsi işçi
qüvvəsinin düzgün yerləşdirilməsindən asılıdır. Sovxozun
qarşısında duran vəzifələri həll etmək üçün yem
ehtiyajlarının hazırlanmasına xüsusi diqqət vermək
lazımdır.

10. 12-13-jü səhifələrdə 1926-cı ildə yazılmış
tərcümeyi-halı vardır.

11. Gülsüm Nərimanovanın oğlu Nəjəfə 10 may 1942-
ci il tarixində yazdığı məktub.

Bu məktubda Gülsüm xanım oğluna Soçi şəhərindəki
sanatoriyada keçirdiyi günlərdən, müalicəsindən danışır.
O, Nəjəfə bildirir ki, evlənmək ciddi işdir, sən hələ
uşaqsan sənə oxumaq lazımdır, və sairə bu kimi
məsləhətlər verir.

12. Dəftərdəki üç səhifəyə şəkillər yapışdırılmışdır.
Şəkillərin altında heç nə yazılmamışdır. Buna görə də
şəkillərin kimə məxsus olduğunu qeyd edə bilmədik.

13. 1931-jı ildə yazılmış bu məqalədə Gülsüm xanım tələbə təşkilatı haqqında öz fikirlərini ifadə edir. O, yazır ki, əvvəllər bu komitə inkişaf edirdi. İndi isə bu inkişafdan heç bir əlamət yoxdur.

Tələbələr dərk etmişdirlər ki, bu təşkilat anjaq tələbələrin yemək məsələləri ilə məşğul olmamalıdır. Həmçinin kütlələrin mədəni-ijtimai həyatına da yaxından müdaxilə etməlidir.

14. 1931-jı ildə sovxozun divar qəzeti üçün yazılmış məqalə. Məqalə Oktyabr Sosialist inqilabının 14-jü ildönümünə həsr olunmuşdur. Məqalədə göstərilir ki, fəhlə sinfi və kolxozçu kəndlilər ölkənin bütün xalq təsərrüfatının yenidən qurulmasını müvəffəqiyyətlə həyata keçirirlər. Ölkə iqtisadi jəhətdən xeyli güjlənmişdir.

15. Jütləşmə kompaniyası.

Bu məqalədə mal-qaranın jütləşmə kompaniyasının həlledijı əhəmiyyətindən danışılır. 3 jür jütləşmə metodu var. Sərbəst, əl ilə, süni...

16. Vəsiqə.

14 iyun 1930-jı il, Moskva.

Gülsüm Nərimanovaya verilmişdir ki, o sağlamlığına görə Kənd Təsərrüfatı Akademiyasına daxil ola bilər. İmza Mirzlikovundur.

17. Şəhadətnamə.

11 aprel 1930-jı il Moskva M.N.Pokrovsksi adına fəhlə fakültəsi tərəfindən verilmiş bu şəhadətnamədə göstərilir ki, Gülsüm Nərimanova həmin fakültənin sosial-iqtisadi təmayüllü tam kursunu bitirmişdir.

Yenə

25 aprel 1924-jü il, Moskva

18. Pakrovski adına Fəhlə fakültəsindən. G.Nə-
rimanovaya 3 aylıq makinaçılıq kursunu bitirdiyi üçün
verilmişdir. s.v. 118

MÜNDƏRİJAT

N.Nərimanov arxivinin təsviri haqqında	3
--	---

I hissə

N.Nərimanovun əsərləri	11
N.Nərimanovun təرجüməçilik fəaliyyəti	16
N.Nərimanovun xatirələri.....	17
N.Nərimanovun qeydləri.....	18
N.Nərimanovun məqalələri.....	19
N.Nərimanovun məruzələri	23
N.Nərimanovun müxtəlif şəxslərə məktubları	25
Müxtəlif şəxslərin Nərimanova məktubları.....	28
Teleqramalar	29
Dəvətnamələr.....	31
N.Nərimanovun şəxsiyyətinə aid sənədlər	32
N.Nərimanovla əlaqədar yazışmalar	38
Təliqələr	39
1908-1913-jü illər. Janışın dəftərxanası, Xüsusu şöbə	40
N.Nərimanovun çap olunmuş əsərləri	51
Başqalarının əsərləri	57
Müxtəlif məktublar, dəvətnamələr, ərizələr, təliqələr və protokoldan çıxarış.....	60
Fotolar	64
Curnal və qəzetlər	78

II hissə

Gülsüm xanımın təرجüme-yi-halı və xatirələri	80
Gülsüm xanımın oğlu Nəjəf haqqındakı xatirələri.....	84

Müxtəlif idarə və şəxslərin Gülsüm xanıma məktubları	86
Gülsüm xanım Nərimanovanın şəxsiyyətinə aid sənədlər	103
Gülsüm xanımın vəfatı münasibətilə başsağlıqları və digər rəsmi sənədlər	117
Gülsüm xanımın qeydləri və məruzəsi	124
Gülsüm xanım Nərimanovanın müxtəlif şəxslərə yazdığı məktubları	125